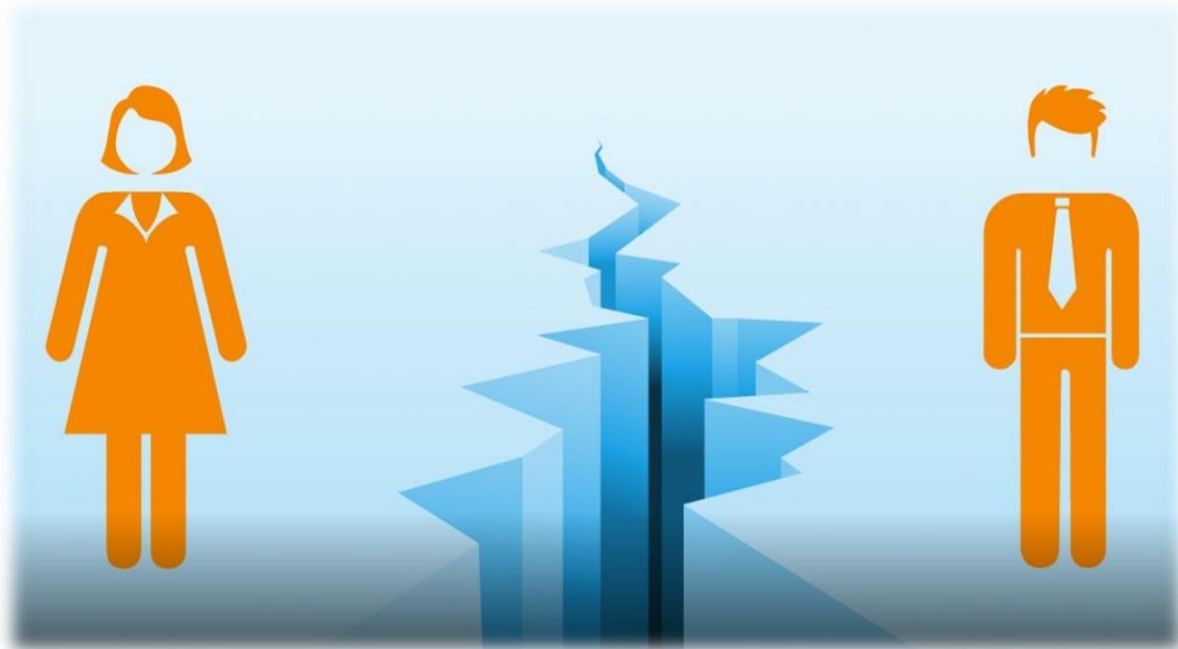

МИНИСТЕРСТВО НА ТРУДА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА

ДОКЛАД
ЗА РАВНОПОСТАВЕНОСТТА
НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ В БЪЛГАРИЯ
ЗА 2017 Г.

гр. София
2018 г.

“Енергията и постоянството побеждават всичко!”

Бенджамин Франклин

ВЪВЕДЕНИЕ:

По своята същност **равнопоставеността на жените и мъжете** означава равни права и задължения, равни възможности за реализация и за преодоляване на пречки във всички области на обществения живот, като и жените и мъжете са свободни да развиват своите лични способности и да правят избор без ограниченията на социалната роля на своя пол. Тя засяга всички области на обществения живот и икономическата активност в България.

Българското законодателство гарантира пълна равнопоставеност на жените и мъжете, и ги третира напълно еднакво във всички сфери на регулираните от правото обществени отношения. Те се ползват с еднакви граждански, политически, икономически, социални и културни права. Забраната за дискриминация на основата на пола е обща за целия български правен ред и е провъзгласена изрично практически във всички области.

Постигането на равенство между половете е от основно значение за изпълнението на целите на България в областта на равнопоставеността, а именно защита на правата на човека, запазване на върховенството на закона, както и видимост, овластяване, отговорност и участие във всички сфери на обществения и личния живот, което предполага и равен достъп до ресурсите между жените и мъжете, както и разпространението между тях.

През изминалите години България извървя дълъг и пълен с предизвикателства път в сферата на постигане на равнопоставеност на половете.

2017 г. беше ключова за политиката по равнопоставеност, тъй като беше и година на подготовка, и планиране на предстоящите цели и приоритети, с оглед предстоящото Председателството на Съвета на Европейския съюз. Председателството е голяма отговорност, но и неоченима възможност за България, както да представи постиженията си, така и да очертае своите предизвикателства.

Темата за равнопоставеността на жените и мъжете е от изключително значение в контекста на общия ни стремеж за модернизирание на европейския социален модел и за постигане на целите на Стратегия Европа 2020.

Постигнатите резултати, отчетени от Индекса за равнопоставеността на жените и мъжете на Европейския институт за равенство между половете, според които за две години България се придвижи с 10 места напред, са реално проявление на последователната и целенасочена държавна политика в областта на равнопоставеността на жените и мъжете, която вече има своите традиции.

ДЪРЖАВНА ПОЛИТИКА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА РАВНОПОСТАВЕНОСТТА НА ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ

1. Държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете на национално ниво

Държавната политика на Република България по равнопоставеност на жените и мъжете е хоризонтална политика и обединява действията на централните и териториалните органи на изпълнителната власт на всички нива. Политиката се определя от Министерски съвет (МС) и се провежда чрез съчетаното прилагане на интегриран подход (т.н. джендър мейнстриймिंग) и специални (насърчителни, таргетирани) мерки.

Политиката по равнопоставеност на жените и мъжете е съобразена с националната специфика и ангажиментите по международни договори, по които България е страна, вкл. като членка на Европейския съюз.

На национално ниво политиката по равнопоставеност се координира от Министерството на труда и социалната политика (МТСП). От 2004 г. е обособено специализирано звено в МТСП, което към момента е отдел „Равни възможности, антидискриминация и социални помощи“ (РВАСП) в дирекция „Политика за хората с увреждания, равни възможности и социални помощи“ (ПХУРВСП).

От 2004 г. в България функционира национален институционален механизъм за сътрудничество между институциите, както и с гражданското общество, а именно чрез участието им в [Национален съвет по равнопоставеност на жените и мъжете \(НСРЖМ\) към МС](#), който е орган за осъществяване на консултации, сътрудничество и координация между централните и териториалните органи на изпълнителната власт, и структурите на гражданското общество.

Устройството, организацията и дейността на НСРЖМ към МС се уреждат с приемането на **Правилник за устройството, организацията и дейността на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към Министерския съвет**, приет с Постановление № 302 на МС от 15 ноември 2016 г.

Председател на Съвета е министърът на труда и социалната политика, а Секретариат е отдел РВАСП в МТСП. В институциите са определени експерти за координатори по равнопоставеност на жените и мъжете в съответния сектор, които осъществяват връзка със Секретариата.

Институционалният механизъм за равнопоставеност на жените и мъжете в България е регламентиран в Закона за равнопоставеност на жените и мъжете (Обн. ДВ. бр.33 от 26 април 2016 г.), който предвижда

гаранции за равнопоставеност чрез провеждане на дългосрочна държавна политика в тази област. За постигането на тази цел ще съдейства и предвидената за изграждане система за наблюдение на равнопоставеността на жените и мъжете.

През 2017 г. са проведени четири редовни и тематични присъствени и неприсъствени заседания на Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към МС.

Стратегическият документ, определящ рамката на провежданата единна политика е [Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2016-2020 г.](#), приета с Решение 967 на МС от 14.11.2016 г.

Националната стратегия е насочена към създаването и прилагането на дългосрочна и устойчива държавна политика за постигане на равнопоставеност на половете, която включва гаранции за равно третиране и равни задължения, след преодоляване на половете стереотипи, равен достъп до ресурсите на обществото и равно участие при взимането на решения на жените и мъжете в Република България с оглед успешната им личностна и социална реализация, и стимулиране равнопоставеността на жените и мъжете във всички сфери на обществения, икономическия и политическия живот на страната.

Документът съдържа индикатори за наблюдение на изпълнението на Стратегията в **пет приоритетни области**:

- Повишаване на участието на жените на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост;
- Намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите;
- Насърчаване на равенство между жените и мъжете в процесите на вземане на решения;
- Борба с насилието, основано на пола и защита, и подкрепа за жертвите;
- Промяна на съществуващите в обществото стереотипи по пол в различни сфери на обществения живот.

От 2005 г. Стратегията се изпълнява чрез годишни [Национални планове за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете](#), които се приемат от МС. Плановете съдържат конкретни мерки от компетенциите на различни институции и организации в приоритетните на Стратегията направления, отговорни органи, финансови средства и индикатори за изпълнение.

През 2017 г. беше разработен проект на Национален план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за 2018 г. Резултатите се представят ежегодно в годишен административен мониторингов **Доклад по равнопоставеността на жените и мъжете**, който отчита изпълнението на заложените мерки и напредъка в

провежданата политика. Доклада обобщава информацията от ангажираните институции и се одобрява от Министерският съвет.

През отчетната година беше приети [Доклада за равнопоставеността на жените и мъжете за 2016 г.](#)

През 2017 г. продължи активното изпълнение на ангажиментите на Министерството на труда и социалната политика по **Закона за равнопоставеност на жените и мъжете**. Той създава нормативни предпоставки за ефективно управление на политиката чрез регламентиране на национален механизъм на по-високо нормативно ниво, за провеждане на единна държавна политика в тази област. Създаването на ефективен национален институционален механизъм е необходимост за оптимизиране на модела за разпределение на управленските отговорности между съответните органи, ясно поемане на ангажименти, по-добро управление на процеса на изпълнение на политиката и ресурсите за това.

С приемането на Закона беше въведена позицията на **координаторите по равнопоставеност на жените и мъжете**, които участват в разработването и провеждането на цялостната националната политика по равнопоставеност на жените и мъжете.

Съгласно чл. 10 от Закона, държавната политика по равнопоставеност на жените и мъжете по области и общини се осъществява от областните управители, и от органите на местното самоуправление.

След приемането на Закона в България бяха определени 28 координатори (и 12 заместници) по равнопоставеност на жените и мъжете на областно ниво, които са служители на всички областни администрации в страната.

Поради факта, че за координаторите по равнопоставеност на жените и мъжете на областно ниво темата за равнопоставеността е нова, а тяхната роля в цялостното изпълнение на тази политика в страната и създадените механизми за нейното изпълнение, и мониториране е изключително важна, се предприеха дейности за повишаване на тяхната информираност и се проведе въвеждащо обучение за прилагането на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете.

Министерството на труда и социалната политика използва възможностите на **Комуникационната стратегия на Република България за Европейския съюз**, която бе подходящ инструмент за организиране на въвеждащо обучение за тях.

Обучението беше проведено на 16 и 17 ноември 2017 г. в гр. Велико Търново и беше широко отразено в националните и регионални медии.

Основните цели на обучението бяха:

- Запознаване на координаторите по равнопоставеност на жените и мъжете от страната, обмен на информация относно политиката на

равнопоставеност и очертаване на предстоящите общи действия, с цел насърчаване и постигане на фактическа равнопоставеност на жените и мъжете;

- Изграждането на мрежа от обучени областни координатори за прилагане и оценка на политиката за равни възможности на областно ниво;
- Подобряване на професионалната експертиза в процеса на формиране и изпълнение на политики на областно ниво, и повишаване нивото на участие на областните координатори в процесите на вземане на решения.

Постигнатите резултати от проведеното обучение са:

- областните координатори са обучени на основните принципи на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете;
- изпълнен е ангажимент по Закона за равнопоставеност на жените и мъжете;
- повишен е професионалният капацитет за работа по политиката за равни възможности на жените и мъжете;
- изградена е мрежа от обучени областни координатори за прилагане и оценка на политиката за равни възможности на областно ниво.

Въвеждането на областните координатори в изпълнението на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете е стъпка към свеждане на изпълнението ѝ във вертикално ниво към експертите, които работят на терен и са по-близо до проблемите на хората по места. Отчита се също фактът, че спецификите в отделните области са различни, от което следва, че трябва да се приложи и различен подход спрямо тях. В този смисъл ролята на областните координатори по равнопоставеност е изключително важна, защото се разчита чрез тях информацията за състоянието по области да достигне до централно ниво и да послужи при вземането на адекватни управленски решения.

Първоначално очакванията на повечето от координаторите бяха насочени към придобиването на нови знания по темата, за да могат да комуникират с колегите си и в обществото, компетентно и познавайки значението на използваните понятия и терминология, а също така и да се запознаят по-подробно с новото законодателство и практиките в тази област.

По време на обучението бе проявен голям интерес как се формулира и изпълнява политиката по темата с оглед изясняване кои са най-уязвимите точки, в които равнопоставеността липсва, борба срещу съществуващите стереотипи за мястото и ролята на жените и мъжете в обществения и частния живот, реализиране на гаранции за недискриминация при провеждането на мерките на политиката в действие, особено на местно и регионално ниво. Координаторите са проявили завишен интерес относно обсъждането на различни конкретни казуси и обмяна на опит помежду им по темата, което от своя страна е добра основа

за продължаващи обучения.

В резултат на това през 2017 г. са предприети необходимите усилия в Програмата на Центъра за развитие на човешките ресурси за 2018 г. да бъде включено още едно специализирано обучение за координаторите, като стремежът е да бъдат обхванати и онези от тях, които все още не са обучени. А за тези, които са преминали през въвеждащия модул се предвижда надграждащо обучение.

С извлечение от Протокол № 47 от заседание на Министерския съвет на 7 ноември 2017 г. беше приет [Доклад за предприетите мерки по прилагането на Плана за действие за изпълнение на Заключителните препоръки на Комитета за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените](#) (Доклада). Доклада отразява постигнатите резултати в рамките на приетия с Решение на Министерския съвет № 438 от 25 юли 2013 г. План за действие за изпълнение на Заключителните препоръки към Република България, отправени от Комитета на ООН, за премахване на дискриминацията по отношение на жените (CEDAW) по повод консолидирания IV-VII периодичен доклад на България, относно изпълнението на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените.

Министерството на труда и социалната политика координира предоставянето на информация за изпълнението на заложените мерки от всички ангажирани институции и организации. В Доклада е поставен акцент върху националния механизъм за постигане на напредъка на жените, правната рамка за равенство, временните насърчителни мерки, насърчаване на балансираното участие в процесите на вземането на решения в икономиката, с оглед оползотворяване на потенциала на високо образованите и квалифицирани специалисти, и повишаване на информираността и чувствителността по проблемите на равнопоставеността на половете и антидискриминацията.

В Доклада е поставен фокус и върху предотвратяване на насилието върху жени, борбата с трафика, съвместяването на професионалния и семейния живот, популяризирането на политиката в областта на равнопоставеността на жените и мъжете на национално ниво и други. Отразени са и дейностите и мерките, които бяха реализирани от отговорните за изпълнението им институции и ведомства, индикаторите за резултат и за оказано въздействие, и възможните причини за неизпълнение на дейностите, което свидетелства за пряката ангажираност на всички отговорни институции и организации по проблемите в областта на равнопоставеността на жените и мъжете в България.

Докладът е израз на ангажираността на българското правителство по прилагането на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените и усилията за подобряване на

защитата на правата на жените в различни области и за насърчаване на равнопоставеността на половете.

Във връзка с произтичащите ангажименти на Министерството на труда и социалната политика от последващата ратификация от Република България на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие (т.нар. Истанбулска конвенция) и прилагането на Закона за равнопоставеността на жените и мъжете, МТСП стартира изпълнението на **Проект „Заедно срещу насилието“ BG05M9OP001-3.11** по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014 – 2020 г., приоритетна ос № 3 “Модернизация на институциите в сферата на социалното включване, здравеопазването, равните възможности и недискриминацията и условията на труд“ в партньорство с Агенцията за социално подпомагане.

Във връзка с подписването на Истанбулската конвенция и стандартите на Съвета на Европа, е необходимо да се осигурят специализирани социални услуги за жертвите на насилие в България, така че всички жертви на насилие да имат постоянен и незабавен достъп не само до услуги за кризисно настаняване, но и до специфични консултативни услуги и услуги за психологическа подкрепа и кризисна интервенция. Социалните работници срещат сериозни трудности в работата си по случаи на домашно насилие, особено когато става въпрос за пълнолетни лица - жертви на насилие. Поради това е необходимо допълнително повишаване на техния професионален капацитет и знания чрез надграждащи обучения.

Целите на проектното предложение са в контекста на ангажиментите произтичащи от ратифицирането на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, а именно:

- планиране и осигуряване на необходимите общи и специални мерки от държавата по отношение на жертвите на насилие на територията на цялата страна;
- изготвяне на анализи и изследване, с цел осигуряване на данни за насилието на територията на България и събиране на данни за разработването на различни индикатори, които ще се използват за наблюдението на явлението насилие сред жените;
- отправяне на конкретни предложения за промени в политиката в областта на социалните услуги за жертвите на насилие и най-вече достъпа до тях;
- изграждане на система за наблюдение и мониторинг на равнопоставеността на жените и мъжете за проследяване на промените в индикаторите за постигнатия напредък по Националната стратегия за равнопоставеност на жените и мъжете 2016-2020 г.;

- дефиниране на потребностите на социалните работници от дирекциите, „Социално подпомагане” и повишаване на техния професионален капацитет при работата им по случаи на домашно насилие;
- придобиването на допълнителни знания и умения от професионалистите, което ще доведе до превенция на потенциални случаи на домашно насилие, до адекватна подкрепа на жертвите и тяхната успешна ресоциализация;
- поставяне на специален акцент върху негативните традиционни практики, като ранните бракове и др., които представляват важен сегмент от насилието върху жени, домашното насилие и т.н., и в същото време много често остават скрити;
- създаване на мрежа от обучени специалисти и изграждане на устойчиво партньорство между институциите и между самите експерти;
- повишаване на информираността на експертите, работещи по случаи на насилие и най-вече насилие, основано на полов признак, а също така и сред гражданското общество.

Дейности по проекта:

1. Организация и управление – сформирание на екип за организация, управление и разпределяне на ангажиментите на всеки член от екипа по проекта съгласно компетенциите;

2. Информация и комуникация – разработване на информационни материали с цел повишаване на информираността и чувствителността на гражданите относно различните форми на насилие в цялата страна, както и провокиране на широката общественост и всички институции да разпознават насилието като нарушаване правата на човека, да говорят за него и да обединят усилия за неговото ограничаване;

3. Организиране и провеждане на 10 надграждащи обучения с цел повишаване на капацитета на специалисти, работещи по случаи на насилие – в социалната сфера, представители в сферата на социалното включване, здравеопазването, равните възможности и недискриминацията и условията на труд, което ще доведе до превенция на потенциални случаи на домашно насилие, до адекватна подкрепа на жертвите и тяхната успешна ресоциализация. Проследяването на взаимодействието в дългосрочен план в рамките на мрежата от обучени специалисти ще гарантира изграждане на устойчиво партньорство, както между самите специалисти, така и между институциите, които те представляват на териториално и на национално ниво.

Очакван резултат от дейността: Проведени 10 броя обучения на територията на България - Плевен, Самоков, Хасково, Видин, Сливен, Кюстендил, Велико Търново, Пазарджик, Търговище и Шумен, с общ брой обучени лица – 330;

4. Организиране и провеждане на национални конференции и кампании с цел повишаване на чувствителността по

темата в цялата страна, повишаване на информираността на гражданите, провокиране на широката общественост и всички институции да разпознават насилието като нарушаване правата на човека, да говорят за него и да обединят усилия за неговото ограничаване.

Очакван резултат от дейността: проведени 2 национални конференции (откриваща и заключителна в гр. София) и 6 кампании в страната;

5. Изготвяне на анализи и изследване вкл. няколко допълващи се под-дейности, като:

5.1 Преглед, оценка и анализ на българското законодателство, попадащо в обхвата на компетентност на МТСП, уреждащо случаи на домашно насилие и насилие, основано на полов признак. Част от дейността е изготвяне на сравнителен анализ за добри практики на държавите, подписали и ратифицирали Истанбулската конвенция по отношение опита им в областта на социалните услуги;

5.2 Анализ на броя, случаите и причините за насилие, на база на който да бъдат планирани и обезпечени всички общи и специални мерки за защита за тази уязвима група;

5.3 Разработване на препоръки за подобряване на правната рамка в социалната сфера отнасяща се до насилие, както и конкретни практически мерки, които да подкрепят жертвите на насилие. Ще бъдат разработени методика за оценка на риска при работа по случаи на домашно насилие и насилие, основано на полов признак, както и методически ръководства за организация и управление на кризисните центрове и консултативните центрове за жертви на домашно насилие.

5.4 Разработване на практически насоки за експертите в социалната сфера, работещи по случаи на насилие – как да разпознават белезите на насилието и най-вече „скритото“ насилие, по какъв начин да работят с жертвата, извършителя и евентуално детето в семейството, към какъв тип социална услуга в общността да бъде насочена жертвата, проследяване на случаи и др.

5.5 Провеждане на Национално представително изследване на тема: „Насилието в България“ с цел осигуряване на данни за насилието на територията на България и събиране на данни за разработването на различни индикатори, които ще се използват за наблюдение на явлениято насилие. На базата на социо-демографските характеристики на страната по време на изследването ще бъдат проведени интервюта с около 1000 лица (жени и мъже) на територията на България, подбрани на случаен принцип, както и с около 500 експерти, работещи по случаи на насилие и специалисти в областта на социалната сфера, здравеопазването, образованието, полицията, правосъдната система и други заинтересовани лица. По време на изследването ще се постави акцент върху преживяното насилие в различните среди, като например семейна среда, работно място

и други, както и на различните форми на насилие, чрез иновативни комуникационни технологии като текстови съобщения или в интернет-базирани мрежи.

Очакван резултат от дейността:

1. Извършен преглед, оценка и анализ на българското законодателство, попадащо в обхвата на компетентност на МТСП, уреждащо случаи на домашно насилие и насилие, основано на полов признак;

2. Изготвен сравнителен анализ за добри практики на държавите, подписали и ратифицирали Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие по отношение опита им в областта на социалните услуги;

3. Извършен анализ на броя, случаите и причините за насилие, на база, на който да бъдат планирани и обезпечени всички общи и специални мерки за защита за тази уязвима група;

4. Разработени препоръки за подобряване на правната рамка в социалната сфера отнасяща се до насилие, както и конкретни практически мерки, които да подкрепят жертвите на насилие;

5. Разработени практически насоки за експертите в социалната сфера, работещи по случаи на насилие;

6. Проведени интервюта с около 1500 лица (жени и мъже) на територията на България, подбрани на случаен принцип, сред които и експерти, работещи по случаи на насилие и специалисти в областта на социалната сфера, здравеопазването, образованието, полицията, правосъдната система и други заинтересовани лица;

7. Проведено едно национално представително изследване на тема: „Насилието в България”;

8. Изготвен доклад от проведено национално представително изследване на тема: „Насилието в България” на български и английски език;

6. Изграждане на система за наблюдение и мониторинг на равнопоставеността на жените и мъжете, с цел осъществяване на мониторинг и оценка на ефективността и ефикасността на политиката в областта на равнопоставеността на жените и мъжете в България.

Очакван резултат от дейността: Изградена система за наблюдение и мониторинг на равнопоставеността на жените и мъжете. Събиране, регистриране и обработване на данни по пол за целите на системата в различните секторни политики.

Представители на МТСП са участвали в изготвянето на **указания и позиции в заседанията на Работната група по социални въпроси и заетост към Съвета на ЕС** по следните досиета:

- Предложение за Директива на Съвета за прилагане на принципа за прилагане на равно третиране на лицата без оглед на

религиозна принадлежност или убеждения, увреждане, възраст или сексуална ориентация;

- Предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета за подобряване на баланса между половете сред директорите без изпълнителни функции на дружествата, допуснати до борсова търговия, и свързани с това мерки;

- Предложение за Директива на Европейския парламент и на Съвета относно равновесието между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи, и за отмяна на Директива 2010/18/ЕС на Съвета.

Във връзка със задължението на Министерството на труда и социалната политика да създаде **отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете**, както и да изготви условията и реда за неговото получаване в изпълнение на чл. 16 от Закона за равнопоставеност на жените и мъжете бяха предприети следните дейности:

- Със заповед на министъра на труда и социалната политика беше създадена междуведомствена работна група за изготвяне на Условия и ред за получаване на отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете. През 2017 г. са проведени две работни заседания;

- Изготвени са Условия и ред за получаване на отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете, които са утвърдени от министъра на труда и социалната политика през месец ноември 2017 г.;

- Стартирана е процедура за подготовка на получаване на отличителен знак от институции/организации със значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете в Република България.

Законът за защита от дискриминация влязъл в сила на 1.01.2004 г. и създадената, и действаща в съответствие с неговите разпоредби **Комисия за защита от дискриминация** представляват съществена част от антидискриминационната политика на Република България, която включва равнопоставеността на жените и мъжете.

Необходимо е да се отбележи, че **Законът за защита от дискриминация (ЗЗДискр.)** предвижда разпоредби за защита от дискриминация, включително и на основата на защитения признак "пол" в различни сфери от обществения живот: в Глава 2 Раздел I "Защита при упражняване на право на труд", Раздел II "Защита при упражняване правото на образование и обучение" и Раздел III "Защита при упражняването на други права". Разпоредбите на Раздел I "Защита при упражняване на право на труд" са с широк предметен обхват – обявяване на свободни работни места, критерии за допускане и назначаване при

кандидатстване за длъжност, кандидатстване, подбор на кандидати, недискриминационни и равностойни условия на труд, еднакво възнаграждение за равен и равностоеен труд, и еднакви критерии при налагане на дисциплинарни наказания, прекратяване на правоотношение, упражняване на осигурителни права, професионално обучение на работника и служителя, колективно трудово право.

Прегледът на практиката на Комисията за защита от дискриминация във връзка със защитения признак "пол" сочи, че органът за равнопоставеност на Република България прилага съдебната практика на Съда на Европейския съюз, съгласно, която определението на защитения признак "пол" включва и половата идентичност.

За последните шест години (2012 г. – 2017 г.) образуваните преписки по защитения признак „пол“ са 138, като 64% от тези преписки касаят множествена дискриминация по признак „пол“. След комплексния признак „лично положение“, признаците, които най-често присъстват в комбинация с признака „пол“ в случаите на множествена дискриминация са „увреждане“, „образование“ и „семеино положение.“ В Комисията за защита от дискриминация за същия период са инициирани 13 производства за сексуален тормоз. Случаите със сексуален тормоз са деликатни, често без свидетели, затова и жалбите в Комисията за защита от дискриминация с подобни оплаквания не са много през годините.

Таблица 1: Статистика за образувани преписки пред КЗД по защитен признак „пол“ в периода 2012 г. – 2017 г. по години и състави:

Признак - пол	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Втори постоянен специализиран заседателен състав	12	8	11	7	11	1
5 членен разширен заседател състав	10	15	5	21	18	19

Таблица 2: Статистика за образувани преписки пред КЗД за сексуален тормоз в периода 2012 г. – 2017 г.

Година	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Сексуален тормоз	1	1	4	1	4	2

Комисията за защита от дискриминация участва в работната група за равенство на половете на Европейската мрежа на органите за равенство (ЕКВИНЕТ) с двама свои представители.

През 2017 г. работната група изготви Наръчник на тема: "Как да се водят производства за равно заплащане", който има за цел да бъде практичен и полезен инструмент за всеки, който работи в случаи на равно заплащане, като насочва към съществуващите ресурси, данни, партньори и др.

През 2017 г. **Министерство на отбраната (МО)** постави акцент върху успешното приключване на председателството на България на Комитета на НАТО по равнопоставеността (NATO Committee on Gender Perspectives - NCGP), съгласно изискванията на Алианса. В рамките на председателството целите са били да се подготвят два доклада и препоръки за Военния комитет (ВК) на НАТО, които да бъдат одобрени на негово заседание. Темата за 2017 година е: "Beyond the stereotypes- Integrating Gender Perspective into Projecting Stability". Три основни акцента са поставени в Седмицата на НАТО по въпросите на равнопоставеността. **Първият** е дебат с първата жена заместник-генерален секретар на НАТО - г-жа Роуз Готемолер. **Вторият** е въвеждането за първи път в работата на Комитета на НАТО по равнопоставеността (NATO Committee on Gender Perspectives - NCGP) на стратегическата игра за военни операции/мисии и конфликтни ситуации "War Gaming". **Третият** акцент, е приключване на Председателството на Комитета на НАТО по равнопоставеността на България и предаването му на Кралство Белгия. Във връзка с препоръките отправени от NCGP, на национално ниво продължава процеса на включване в учебните програми на пакета на НАТО за образование и подготовка по въпросите на равнопоставеността във висшите военноучебни заведения. Пакетът на НАТО е качен на официалната интернет страница на МО с цел прозрачност и достъпност на материалите.

Продължи работата на администрацията на МО по координацията и цялостната организация на процеса за изменение на разпоредбата на чл. 203, ал. 3 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България (ЗОВСРБ). Промяната беше одобрена от Народното събрание на Република България, обнародвана в бр.58 на Държавен вестник от 2017 г. и влезе в сила от 18.07.2017 г.. Предлаганото изменение осигурява равни възможности на мъжете и жените военнослужещи да ползват родителския отпуск, въведен с Директива 2010/18/ЕС, при условията и по реда, въведени в общото трудово законодателство на страната. Постигна се синхронизиране на националното право с Директивите на ЕС.

МО съвместно със Сдружението на жените военнослужещи (СЖВ) реализираха проект „Клуб по дебати“ за курсантите 4 и 5 курс – жени и мъже от Националния Военен Университет (НВУ) „Васил Левски“ в гр. Велико Търново и Висшето Военноморско Училище (ВВМУ) „Н.Й.Вапцаров“ в гр. Варна по тематика свързана с равнопоставеността за развитие на допълнителен капацитет и практически опит за бъдещите офицери от системата на въоръжените сили.

2. Дейности и ангажименти в сферата на равнопоставеността на жените и мъжете на международно ниво

Експерти от отдел „Равни възможности, антидискриминация и социални помощи“ в МТСП, определени за членове на различни комитети, комисии и работни групи по политиката по равнопоставеност взеха участие в редовните заседания на:

- Комисията по равнопоставеността на жените и мъжете към Съвета на Европа;
- Консултативния комитет по равнопоставеност на жените и мъжете към ЕК;
- Групата на високо ниво по въпросите на равнопоставеност на половете към ЕК;
- Групата на високо ниво по недискриминация, равенство и разнообразие към ЕК;
- Експертния форум на Европейския институт за равенство между половете

Комисията по равнопоставеността на жените и мъжете към Съвета на Европа

Комисията по равнопоставеност между половете (Gender Equality Commission) на Съвета на Европа е създадена в рамките на Програмата на СЕ по равенство между половете от 2012 г. с цел да подпомага прилагането на стандартите по равнопоставеност на жените и мъжете в СЕ и държавите-членки. Заседанията се провеждат два пъти в годината и в тях участват около 60 души, от които представители от държавите-членки, представители на дирекции, комитети, органи на СЕ, представители на други държави, международни организации, научни среди и наблюдатели.

Първото за 2017 г. заседание на Комисията (11-то заседание на Комисията) се проведе в периода 5-7 април 2017 г. в гр. Страсбург, Франция. Основните теми и акценти на заседанието на Комисията бяха:

- Работния план на Комисията по равнопоставеност между жените и мъжете към СЕ;
- Проект на правила за работа на Комисията по равнопоставеност между жените и мъжете 2018-2019;
- Проект на Стратегия по равнопоставеност между жените и мъжете 2018-2023;
- Сътрудничество с другите сектори на Съвета на Европа – обмен на информация, презентации;

- Сътрудничество с международни/регионални организации - обсъждане на предстоящото събитие на СЕ в Ню Йорк, дневния ред на СЕ по време на председателствата, т.н.;
- Представяне на информация от събития, на които са участвали членове на Комисията, Секретариата и Националните лица за контакт;
- Текущи и бъдещи дейности на национално и международно ниво – дневен ред на СЕ относно равнопоставеността на жените и мъжете: Председателство на Кипър (ноември 2016 г. – май 2017 г.) и Председателство на Чехия (май – ноември 2017 г.);
- Председателство на Съвета на Европа – Словакия, Малта и Естония;
- Приемане на Доклада от 11^{-то} заседание на Комисията по равнопоставеност между жените и мъжете;
- Календар на предстоящите събития и срещи.

Второто за 2017 г. заседание на Комисията по равнопоставеност между жените и мъжете към Съвета на Европа (12-то заседание на Комисията) се проведе в периода 15-16 ноември 2017 г. в гр. Прага, Чехия по покана на колегите от Чехия в Комисията. Основните теми и акценти на заседанието на Комисията бяха:

- Обсъждане на проекта на Стратегия по равнопоставеност между жените и мъжете 2018-2023 и отразяване на отправените от членовете на Комисията бележки по текста на документа;
- Обсъждане и приемане на текста на Годишния доклад по изпълнението на Стратегията за 2017 г.;
- Борбата със стереотипите и сексизма, в т.ч. подготовката на проект на препоръки за защита от и борба със сексизма, както и превенцията и борбата с насилието над жени;
- Представяне на различни проекти и доклади, по въпроси свързани с гарантирането на равен достъп на жените до правосъдие, постигане на балансирано участие на жените и мъжете във вземането на решения в политическия и публичния живот и постигане на джендър мейнстриймнинг във всички политики и мерки;
- Представяне на информация относно събития, в които са участвали членове на Комисията и Секретариата;
- Приемане на доклада от 12^{-то} заседание на Комисията по равнопоставеност между жените и мъжете.

По време на заседанието беше направено и кратко представяне на дейностите предвидени за изпълнение по време на Българското председателство на Съвета на ЕС.

Заседанието се предхождаше от кръгла маса на тема: „Статистики за насилие, основано на пола и Истанбулската конвенция“, която се проведе на 14 ноември 2017 г. в гр. Прага, Чехия.

Материали от работата на Комисията за равенство между половете към Съвета на Европа и проведените през 2017 г. заседания могат да бъдат намерени на следния интернет адрес: <https://www.coe.int/en/web/genderequality/>

Консултативен комитет по равнопоставеност на жените и мъжете към ЕК

Консултативният комитет по равнопоставеност на жените и мъжете към Европейската комисия (ЕК) подпомага ЕК при формулирането и осъществяването на дейностите на Европейския съюз, насочени към насърчаване на равенството между жените и мъжете и насърчава текущия обмен на опит, политики и практики между държавите-членки на ЕС и различните заинтересовани страни.

През 2017 г. основните приоритети в неговата работа са въпросите, свързани с разликата в заплащането между половете и баланса на половете във вземането на решения в политиките.

През 2017 г. се проведеха две заседания на Консултативния комитет в гр. Брюксел, Белгия.

Първото за 2017 г. 49^{то} заседание на Консултативния комитет по равнопоставеност на жените и мъжете се проведе на 2 юни 2017 г. в Брюксел. Основните теми, които бяха представени и обсъдени по време на заседанието бяха:

1. Представяне и одобрение на дневния ред на заседанието на Комитета;
2. Представяне и одобрение на протокола от предходното заседание на Комитет;
3. Текущо развитие относно равнопоставеността на половете в ЕС;
4. Информация относно текущите и бъдещите председателства Съвета на ЕС – Малта, Естония и България;
5. Представяне и обсъждане на темите: Баланс на половете във вземането на решения в политиките и намаляване на разликата в заплащането между половете;
6. Представяне и обсъждане на Доклада: „Насилието над жените и икономическата независимост“.

България беше поканена да направи кратка презентация относно приоритетите на страната ни в сферата на равнопоставеността по време на Българското председателство и предприетите вече дейности.

Второто за 2017 г. 50^{-то} заседание на Консултативния комитет по равнопоставеност на жените и мъжете се проведе на **7 декември 2017 г. в Брюксел.**

По покана на секретариата на Комитета, България изготви и предостави на Европейската комисия подробна информация относно предстоящите дейности и подготовката на България за поемане на Българското председателство на Съвета на ЕС.

Групата на високо ниво по въпросите на равнопоставеност на половете към ЕК

Групата на високо равнище по въпросите на равнопоставеност на половете (Групата) е неформална група, създадена през 2001 г. Участници в нея са представители на институции, отговорни за провеждането на интегрирания подход за равно третиране на жените и мъжете (джендър мейнстрийминг) на национално ниво в държавите-членки на Европейския съюз. Групата се ръководи от Европейската комисия и се провеждат две заседания годишно в страната, председателстваща Съвета на ЕС. Групата е основният форум за стратегическо планиране на изпълнението на Пекинската платформа за действие, включително разработването на индикатори за измерване на постигнатите резултати. Сред задачите на Групата е подпомагане на Триото председателства при определяне на области и теми от политиката по равнопоставеност на половете, които да залегнат в съответната програма, подпомагане на ЕК при формулиране и прилагане на дейности на общоевропейско ниво, целящи насърчаване на равните възможности на жените и мъжете, стимулиране на постоянния обмен на опит, политики и практики в тази област между държавите членки и различните заинтересовани страни.

През 2017 г. са проведени 2 заседания на Групата на високо ниво по въпросите на равнопоставеността на половете - в Малта и в Естония.

Първото заседание за 2017 г. се проведе на 1-2 февруари 2017 г. в гр. Валета, Малта.

По време на заседанието бяха обсъдени въпроси, отнасящи се до политиката по равнопоставеност на половете и членовете на групата докладваха за постигнатия напредък през 2016 г. по съответните теми.

Основните по-важни теми по време на срещата бяха:

1. Представяне и приемане на оперативните заключения от заседанието на групата, проведено през септември 2016 г. в гр. Братислава, Словакия;
2. Преглед на изпълнените дейности по време на настоящото председателство на Съвета на ЕС и планирани дейности и ангажименти по време на предстоящото бъдещото Трио председателства;
3. Обсъждане на Приоритет "Повишаване на участието на жените на пазара на труда и равната икономическа независимост на

жените и мъжете" вкл. насърчаване на професионалния и личния живот: предстоящата инициатива на Европейската комисия; насърчаване на равенството между половете и прилагането на джендър мейнстрийминг в стратегията Европа 2020 и възможности за финансиране от ЕС в подкрепа на равенството между половете в рамките на Програмата „Права, равенство, гражданство“;

4. Специален акцент се постави върху приоритет „Борба с насилието основано на пола и закрила и подкрепа на жертвите на насилие“ и по-конкретно върху Истанбулската конвенция. Държавите докладваха за подписването, ратифицирането и изпълнението на конкретни дейности свързани с конвенцията;

8. Насърчаване повишаването на осведомеността: фокусирани действия през 2017 и конференция на Малтийското председателство (по Програма „Права, равенство, гражданство“ на ЕК);

9. Приоритет "Насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете и правата на жените по света;

10. Мониторинг на равенството между половете и овластяването на жените и момичета в рамките на Програмата на ООН за устойчиво развитие 2030 и последващи действия от Пекинската платформа за действие: перспектива на ЕС.

Преди началото на заседанието се проведе и среща на Триото, на която присъстваха представители на настоящото Председателско трио (Холандия, Словакия и Малта) и предстоящото Председателско трио (Естония, България и Австрия). По време на срещата България представи визията си за дейностите по време на предстоящото Българско председателство на Съвета на Европейския Съюз.

Второто заседание за 2017 г. се проведе на 7-8 септември 2017 г. в гр. Талин, Естония. По време на заседанието бяха представени и обсъдени въпроси по следните теми:

1. Приемане на оперативните заключения от заседанието, проведено през февруари 2017 г. във гр. Валета, Малта;

2. Предстоящи дейности на председателствата и представяне на Декларацията на Триото;

3. Приоритет "Увеличаване участието на жените на пазара на труда и равнопоставеността и икономическа независимост на жените и мъжете";

4. Приоритет "Намаляване на разликата в заплащането, доходите и пенсиите при жените и мъжете и намаляване на бедността сред жените";

5. Равенство между половете в Програмата "Права, равенство, гражданство";

6. Програмата на ЕС за взаимно обучение в областта на равенството между половете;

7. Приоритет "Борба срещу насилието въз основа на пола и защита и подпомагане на жертвите";

Преди заседанието на Групата се проведе и среща на представителите на предходното, настоящото и бъдещите Трио председателства за обсъждане на неформално ниво на постигнатите резултати, предстоящите ангажименти и взаимодействието между тях. По време на срещата бяха представени ангажименти в рамките на Българското председателство в областта на равнопоставеността на жените и мъжете и настоящото състояние по подготовката им.

Групата на високо ниво по недискриминация, равенство и разнообразие към ЕК

Групата на високо равнище по недискриминация, равенство и разнообразие е постоянно действаща, неформална структура, създадена през 2015 г., с няколко основни цели, а именно да съпътства разработването и изпълнението на политики и програми на национално ниво и на ниво Европейски съюз, насочени към борба с дискриминацията, насърчаване на равенството и многообразието, също така да задълбочи сътрудничеството и координацията между съответните органи на държавите-членки и Комисията по въпросите, свързани с постигането на разнообразие и пълното равенство на практика и премахване на дискриминацията. Не по-малко важни са и целите на групата, свързани с обмена на опит и добри практики по въпроси от общ интерес, съгласуваността на усилията за равенство и срещу дискриминация между членовете на групата, председателството, Съвета, Европейския парламент, Европейската комисия и Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA).

Шестото редовно заседание на Групата на високо равнище по недискриминация, равенство и разнообразие се проведе на 23 – 24 октомври 2017 г. в Брюксел, Белгия. По време на заседанието са обсъдени следните основни теми:

- Данни по равнопоставеността;
- Данни по равнопоставеността: Защита на данни и следващи стъпки;
- Органи по равнопоставеност: стандарти;
- Състояние на правата на ЛГБТИ хората.

По време на заседанието беше обсъдено и предложението за създаване на подгрупа за събиране на данни по равнопоставеността по всички признаци на дискриминация.

В качеството на представители на Тройката председателства членовете на групата от България участваха и в работен обяд организиран от ЕК. По време на обяда бяха обсъдени приоритетите на Естонското и

Българското председателство на Съвета на ЕС в областта на антидискриминацията.

Освен в работата на посочените по-горе комитети и работни групи, експерти от отдел „Равни възможности, антидискриминация и социални помощи“ в МТСП взеха участие и в други ключови за политиката по равнопоставеност събития, като:

Експертния форум на Европейския институт за равенство между половете

На 12 октомври 2017 г. се проведе **20-то заседание на Експертния форум на Европейския институт за равенство между половете**, което протече под формата на малки работни групи, както следва:

Първата работна група беше на тема: Индекса за равенство между половете 2017 г.: размисъл. Целта на тази работна група беше да прикани членовете на експертния форум да дискутират и идентифицират негативните и позитивните мерки, прилагани в държавите-членки, което е оказало влияние върху развитието в съответната страна. Също така, членовете бяха приканени да дискутират предизвикателствата, които не са покрити в областите на изследване на индекса, но са все още съотносими на национално ниво.

Втората работна група беше насочена към механизмите за разпространение на постигнатите резултати по индекса в държавите-членки. Представяне на индекса като инструмент за създаване на политика и комуникация.

Третата работна група беше на тема: Образование, дигитализация и младите хора. Специален акцент се постави върху образованието и дигитализацията, младежта и равнопоставеността. По време на работата на работната група ЕИРП представи и съвместната си бъдеща работа с България, относно предстоящото изготвяне на концептуална рамка за изследване на тема: „Равенство между жените и мъжете и дигиталния свят“.

Конференция за оповестяване на новото издание на Индекса за равенство между половете 2017 г.

Конференция за оповестяване на новото издание на Индекса за равенство между половете 2017 г. се проведе на 11 октомври 2017 г. в гр. Брюксел, Белгия. Присъстваха представители на Европейската комисия, Съвета, Европейския парламент, постоянните представителства, представители на различни институции от държавите-членки, неправителствени организации.

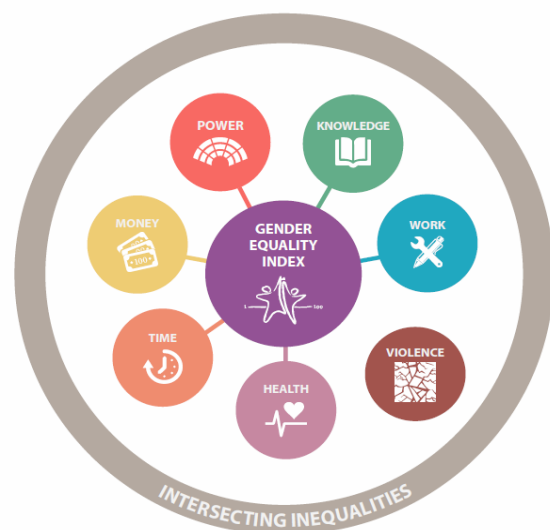
От създаването си през 2010 г. Европейският институт за равенство между половете (ЕИРП) се утвърждава като много активна

агенция на Европейската комисия и център за знания и експертиза на Европейския съюз по въпросите на равнопоставеността между половете. Основното постижение на института е разработеният Индекс за равенството между половете на ниво ЕС, който е уникален статистически инструмент за измерване на напредъка в равнопоставеността в няколко области: работа, пари, знания, време, власт, здраве, насилие, и междусекторни неравенства. Индексът се основава на политическите приоритети на ЕС и е оценка на въздействието на политиките в областта на неравенствата между половете в Европейския съюз и по държави-членки.

Индексът за равенство между половете е комбиниран показател, измерващ комплексно напредъка на равенството между половете и е неразделна част от ефективната политика. Индексът за равнопоставеност на половете подкрепя разработването и прилагането на мерки, основани на политиките и законодателството за равенство между половете и показва различните резултати от тези политики за жените и мъжете. Чрез популяризиране на резултатите от него се повишава осведомеността на отговорните субекти за вземането на решения и широката общественост за напредъка и предизвикателствата в прилагането на политиките за равенство между половете. Накрая, индексът подчертава пропуските в данните и призовава за хармонизирани, сравними и надеждни данни, които са разделени по пол и са налични за всички държави-членки.

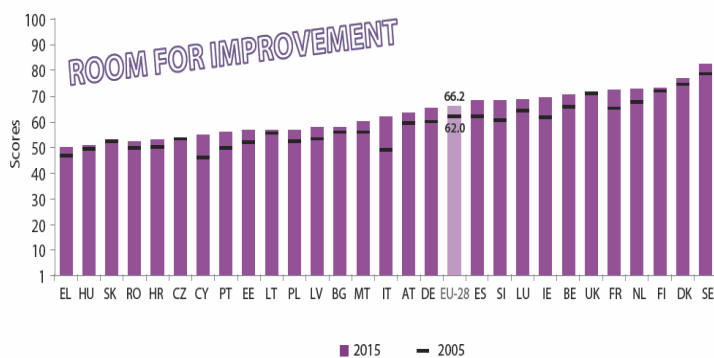
Шестте основни области на Индекса за равнопоставеност на половете са „Работа“, „Пари“, „Знание“, „Време“, „Власт“ и „Здраве“ са оценени за държавите-членки между 1 за общо неравенство и 100 за пълно равенство. Индексът за равенство между половете отчита неравенствата, пред които са изправени жените, като също така идентифицира области, в които мъжете са неравностойни.

Фиг.1

Първото оповестяване на Индекса е било през 2013 г., като на 11 октомври 2017 беше представен Третият индекс, отчитащ състоянието на ЕС в областта на равнопоставеността между половете. Според последните данни, България се придвижва с 10 места напред в сравнение с 2015 г. (Фиг.2)

Фиг.2

За 2013 г., индексът на България е 37.0, до 2015 г. нараства на 38.1, а през 2017 г. достига вече 58.00, при средноевропейско ниво от 66.2. С най-висок индекс са Швеция 82.6, Дания 76.8, Финландия 73.0, Нидерландия 72.9 и Франция 72.6.

Напредъкът по държави-членки и по области обаче е бавен и неравномерен. Някои държави-членки отчитат подобрене, докато при други положението се влошава.

Най-високите резултати за България са в област „Здраве“ 76.4, а най-ниски в област „Време“ 42.7. В останалите области данните са: „Работа“ 68.6, „Пари“ 61.9, „Знание“ 53.3 и „Власт“ 56.0.

Постигнатите резултати в област „Здраве“ са относително високи в ЕС - 87.4, но резултатът се подобрява само незначително през 10-те години и остават много предизвикателства. Най-високите резултати се отчитат в Швеция, Обединеното Кралство и Малта, докато от най-голямо подобрене се нуждаят Румъния, България и Латвия. Резултатите за България в тази област са 76.4.

Резултатите в област „Време“ напредват много бавно през последните 10 години в ЕС. Постигнатият резултат на ниво ЕС е 65,7. Най-високи резултати са постигнати в Швеция, Дания и Холандия, а най-ниски в Италия, Гърция и Словакия. В повечето държави-членки са постигнати добри резултати, като в Малта и Люксембург са отчели значителни подобрения. Само в Румъния резултатът спада леко през десетилетието, в пет държави-членки (Чехия, Дания, Словения, Словакия и Финландия) не настъпва забележима промяна. Стойността в областта „Време“ за България е най-ниска (42,7 от 100) в шестте основни области на индекса. Това показва неравното разделение на неплатения труд между жените и мъжете в частния живот, което остава най-голямата пречка пред равенството между половете.

Областта „Власт“ отбелязва напредък, като стойността се повишава на 48,5. Равенството между половете в процеса на вземане на решения в политически, икономически и социални области напредва с най-бързи темпове, но продължава да има най-нисък резултат от всички области. Швеция, Франция и Финландия са постигнали най-голяма равнопоставеност в областта на властта, а Унгария, Гърция и Чехия трябва да подобрят положението си най-много. Като цяло, делът на жените

в длъжности за вземане на решения от 2005 г. се е увеличил в 23 държави-членки. Най-много са направени подобрения в Италия, Франция и Словения, спад има в Чехия, Словакия и Финландия, а ситуацията остава почти непроменена в Литва и Малта. Резултатите на България в област „Власт“ са 56.0.

Област „Пари“ е втората най-бързо развиваща се област с постигнати резултати на ниво ЕС - 79.6. Най-високите резултати в тази област са в Люксембург, Белгия и Швеция, а най-ниските резултати са в Румъния, България и Латвия. През последните 10 години оценките в тази област са се увеличили във всички държави-членки, с изключение на Гърция (която отбеляза малък спад) и Германия (без промяна). Най-значително подобрение е било постигнато в Словакия, Малта и Полша. България е постигнала резултат от 61.9.

Област „Знание“ е постигнала леко повишение на оценката до 63.4, което се дължи на повишаване на образователното равнище в ЕС като цяло. Дания, Швеция и Обединеното кралство имат постигнати най-добри резултати в областта на знанието, а Латвия, Хърватия и Румъния са постигнали най-ниски резултати. През последното десетилетие най-голям напредък в тази област се наблюдава в Кипър, Гърция, Люксембург и Италия. Има и държави сред които не се наблюдава промяна през последните десет години (Дания, Литва, Унгария, Полша и др.), сред които е посочена и България. За България е постигнат резултат от 53.3.

Постиженията в **област „Работа“** напредват много бавно през последните 10 години в ЕС. Средната оценка на тази област се е увеличила незначително от 2005 г. достигайки едва до 71,5. Най-високи резултати се наблюдават в Швеция, Дания и Холандия, а най-ниски в Италия, Гърция и Словакия. В повечето страни се наблюдава повишаване на постигнатите резултати, а особено голямо подобрение се наблюдава при Малта и Люксембург. Само в Румъния резултатът спадна леко през десетилетието. В пет държави-членки не се наблюдава забележима промяна (Чехия, Дания, Словения, Словакия и Финландия). За България е постигнат резултат от 68.6.

Резултатите от Третия европейски индекс по равнопоставеност за 2017 г., с акцент резултатите за България, бяха представени лично от г-жа Виргиния Лангбак, директор на Европейския институт за равенство на половете по време на специално организирано за целта **тематично изнесено заседание на Националния съвет по равнопоставеност на жените и мъжете към МС**. Заседанието се проведе на 13 декември 2017 г. в зала на Народното събрание в гр. София.

Българско председателство на Съвета на Европейския съюз

С оглед предстоящото **Българско председателство на Съвета на Европейския съюз**, България предприе множество дейности и инициативи на национално и международно ниво. Съветът на Европейския съюз е една от основните институции на Общността, която обсъжда и приема съвместно с Европейския парламент законодателните актове на ЕС на базата на предложения, изготвени от Европейската комисия.

Председателството на Съвета на ЕС се осъществява на ротационен принцип от всяка една от държавите-членки за срок от шест месеца. За да се осигури приемственост в работата на Съвета, председателството се изпълнява от предварително определена група от три държави-членки – т.нар. „Трио“ за период от 18 месеца, които изготвят и следват обща програма.

България е част от Триото: Естония – България – Австрия и поема ротационното председателство на Съвета на ЕС, за първи път през януари 2018 г. от Естония, за периода **1 януари — 30 юни 2018 г.**

Всяко Трио на председателството на Съвета на Европейския съюз представя 18-месечна програма и по въпросите на равенството между жените и мъжете. Тази програма за равнопоставеност на половете е под формата на т.нар. **ТРИО декларация относно равенството между половете.**

Изготвянето на Декларацията се инициира от първата държава от Триото и се изработва съвместно с другите две държави от Триото в партньорство с Европейската комисия. Работата започва преди поемането на председателството от първата държава на Триото.

България започна официално работа по текста на ТРИО декларацията през м. януари 2017 г. и нейното изготвяне беше съобразено изцяло с разписаното в Наръчника за дейностите по равнопоставеността на половете по време на председателствата, който е неформален инструмент за улесняване на подготвителната работа на председателствата, включващ описание на поетапните действия, които трябва да бъдат предприети. Работата по текста на Декларацията продължи 6 месеца.

На 19 юли 2017 г. в гр. Талин, Естония по време на Неформалната среща на министрите по заетостта, социалните дейности, семейството и равенството между половете беше подписана и ТРИО декларацията относно равенството между половете от Министъра на здравето и труда на Естония, Министъра на труда и социалната политика на България и Федералния министър на здравето и въпросите на жените на Австрия.

По своята същност декларацията съдържа политическите приоритети за равенството между половете и свързаните с тях дейности и се основава на последващите действия във връзка с Европейския пакт за равенство между половете (2011-2020 г.), стратегията "Европа 2020",

Пекинската платформа за действие и стратегията на Комисията за равенство между жените и мъжете за периода.

Декларацията очертава какво е необходимо, както и дейностите, които ще бъдат изпълнени по време на председателствата на Естония, България и Австрия.

България беше очертала няколко ключови дейности, които бяха вкл. в текста на декларацията:

- Организиране и провеждане на заседание на **Групата на високо ниво по въпросите на равнопоставеността на половете**, в гр. София в периода 31.01-01.02.2018 г.;
- Сътрудничество с Европейския институт за равенство на половете (ЕИРП) с фокус върху темата: „**Жените в дигиталния свят**“;
- Представяне/включване на темата за участието на жените в областта на дигитализацията на всички подходящи събития по време на Българското председателство;
- Работа с работната група по социалните въпроси по **пакета за равновесието между професионалния и личния живот**, особено по предложената Директива за равновесие между професионалния и личния живот на родителите и лицата, полагащи грижи, и за отмяна на Директива 2010/18 / ЕС;
- Организиране на събитие по време на 62-^{та} сесия на Комисията за статута на жените на ООН;

След подписването на Трио декларацията и с оглед на изпълнението на произтичащите от нея ангажименти Министерството на труда и социалната политика засили **партньорството си с Европейския институт за равенство на половете** в Литва, който е независим орган на Европейския съюз, натоварен да предоставя техническа подкрепа на европейските институции и държавите-членки по въпроси, свързани с равенството между половете.

България, като бъдещ председател на Съвета на Европейския съюз възложи на ЕИРП да разработи за Българското председателство концептуална рамка за **изследване на тема: „Равенство между жените и мъжете и дигиталния свят**“. Идеята за избора на темата се основава на последните данни на Евростат, според които България е на първо място в Европейския съюз по дял на жени и момичета в сектор "Информационни и телекомуникационни технологии" с 27,7 на сто при среден процент за ЕС от 16,1 на сто. България е на първо място и по дял на жените ИТ специалисти, които са близо 30%, при 16 на сто средно за страните от Европейския съюз.

Според Евростат тази тенденция в България се наблюдава от 2014 г. насам. Професионалното участие на жените в ИТ сектора е съпроводено със своите специфични предизвикателства и перспективи, но безспорно е, че с участието си в този преобладаващо мъжки сектор, жените реално

допринасят за развитието на модерното общество. А темата за дигиталните компетентности придобива все по-голяма актуалност в контекста на успешното справяне с предизвикателствата на съвременното общество. Технологичните промени продължават да трансформират пазара на труда, като предлагат нови възможности за работа, но крият и потенциални рискове за тези, които са по-малко квалифицирани в областта на информационните и комуникационните технологии.

През 2017 г. стартира и подготовката и организацията на предстоящото заседание на създадената към ЕК през 2001 г. **Група на високо ниво по джендър мейнстрийминг**. Членовете на Групата са представители на високо равнище, отговорни за политиката по джендър мейнстрийминг на национално ниво.

С оглед подготовката на провеждането на заседанието на Групата, което беше планирано за периода 31 януари – 1 февруари 2018 г. в гр. София през 2017 г. беше засилена комуникацията със секретариата на Групата в ЕК. Бяха изготвени списъци, проект на дневен ред и покани до участниците.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 1: ПОВИШАВАНЕ НА УЧАСТИЕТО НА ЖЕНИТЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА И РАВНА СТЕПЕН НА ИКОНОМИЧЕСКА НЕЗАВИСИМОСТ

По информация на **Министерство на образованието и науката** през учебната 2016/2017 г. броят на педагогическите специалисти е 89 044. От тях 77 435 са жени, което е 86,61% от общия брой.

Тези данни показват изразената тенденция за избор на учителската професия предимно от жени и феминизацията на професията. Вероятната причина за относително по-малкия брой мъже в образователната система е ниското заплащане. Финансирането на образованието е един от факторите за постигане на успех - като при всяка друга дейност, предлагашите и търсещите образование реагират на стимули. Такива стимули са предприетите мерки за повишаване на социалния статус на учителите: подобряване привлекателността и достъпността на наличните възможности за обучение през целия живот на учителите - квалификация, ориентирана към основните дефицити от знания и умения на педагогическите специалисти, както и във връзка с нови учебни програми, придобиване на умения по основните ключовите компетентности.

В проведено изследване на образованието и обучението на възрастни, в края на 2016 г. и началото на 2017 г. е представено участието на населението на възраст от 25 до 64 години в различните форми за учене през целия живот през последните 12 месеца преди изследването.

Във формално образование и обучение през последните 12 месеца са били записани 113,9 хиляди на възраст 25-64 години, или 2,9% от населението на тази възраст. От тях 62 111 са жени (3,2%) и 51 785 (2,6%) - мъже.

В поне едно неформално обучение са участвали 891,1 хиляди лица (22,5%) от населението на възраст 25-64 години, от които 452 152 души (22,6%) са мъже и 438 961 души (22,3%) - жени.

В самостоятелно учене са участвали 2 013,4 хиляди души, или 50,8% от населението на възраст 25-64 години. От тях 1 031 086 (52,5%) са жените и 982 328 (49,1%) - мъжете.

Общите резултати показват, че жените на възраст 25-64 години в България са по-активни в сравнение с мъжете при участие в дейности за учене през целия живот.

В основната щатна численост на **Министерството на регионалното развитие и благоустройството** (МРРБ) заетите щатни бройки са 539, от които жените са 404, а мъжете са 135.

Заемащите ръководни длъжности в МРРБ жени са общо 45, от които висши ръководни длъжности (главен секретар, главен директор, директор и ръководител Инспекторат) заемат 11 жени, а на останалите ръководни длъжности (началник на отдел и началник на сектор) жените са 34.

Заемащите ръководни длъжности мъже са общо 22, като от тях 5 заемат висши ръководни длъжности.

В рамките на Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ 2014-2020г., **Министерство на икономиката** е планирало мерки за насърчаване на женското предприемачество по Приоритетна ос 2, Инвестиционен приоритет 2.1 „Достъп до финансиране в подкрепа на предприемачеството“, а именно приоритизация на проектите, чрез присъждане на допълнителни точки при извършване на оценката, които ще се реализират от жени-предприемачи. Процедурата е преминала обществено обсъждане в края на 2017 г. и се очаква да бъде официално обявена през първата половина на 2018 г.

Министерство на земеделието, храните и горите (МЗХГ) изпълнява държавната политика на Република България в областта на равнопоставеността на жените и мъжете и недискриминацията по признак „пол“, като обединява усилията на всички свои структури за изпълнение на мерките и дейностите за постигане на равнопоставеност между жените и мъжете в сферите на икономическия и социалния живот в селското и горското стопанство.

Прилагането на тази хоризонтална политика е разписано както в Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) 2014-2020 г., така и в Програмата за морско дело и рибарство, в съответствие с чл. 7 от Регламент (ЕС) 1303/2013 г.

Комитетите за наблюдение на двете програми следят за ефективното, ефикасно и качествено изпълнение на всички политики и цели, заложи в тези програми. Неправителственият сектор и конкретно организациите, работещи в сферата на равенството между мъжете и жените, недискриминацията и равните възможности, които са членове на комитетите за наблюдение, имат задачата да следят за прилагането от управляващите органи на съответните програми на принципите на равенство между мъжете и жените, на равните възможности и недискриминацията.

В съответствие с политиката на ЕС за развитие на селските райони по целите, приоритетите и политиките на ПРСР за периода 2014 - 2020 г. са планирани мерки за осведомяване, обучение, консултации, а също насърчаване на сътрудничеството за разработване на добри практики и иновации, които се провеждат както от Управляващия орган на ПРСР, така и от Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ).

НССЗ е единствената организация в структурата на МЗХГ, специализирана в предоставянето на консултантски услуги на българските фермери, като консултациите обхващат широка проблематика. НССЗ предлага комплексен пакет от консултантски услуги, включващ консултации от създаването на фермата до нейното пълно обслужване в агрономически, животновъден и агроикономически аспект. НССЗ работи главно с малки и средни земеделски стопанства, които обикновено не са целева група на частните консултантски фирми, като има своето запазено място като структура, подпомагаща развитието на земеделието.

По данни на НССЗ, по приоритетна област 1 „Повишаване на участието на жените на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост“ през 2017 г. са проведени общо 442 бр. информационни мероприятия, вкл. информационни събития, издаване на информационни материали и медийни изяви.

В териториалните поделения на **Държавната агенция за бежанците при МС** са организирани срещи с работодатели, предлагащи работни места на чужденци, получили или търсещи закрила с право на работа. Разпространена е информация във всички центрове за обявените свободни работни места.

Реализирани са 236 консултации, касаещи трудовата реализация. Проведени са информационно-консултативни сесии с търсещи и получили закрила лица за запознаване с правата и задълженията им, с предложенията на работодатели за трудоустрояване и условията за заемане на свободните позиции.

Осъществени са 1553 социални консултации с настанени в централните на агенцията. При спазване на принципа на равнопоставеност на половете, лицата са насочвани за включване в проекти на неправителствени организации, които предоставят образователни,

културни и други дейности, подпомагащи търсещите и получилите закрила лица. Изнесени са тематични беседи, насочени към промяна на поведението и нагласите относно ролите и отговорностите на жените и мъжете в семейството и обществото.

По информация на **Министерство на туризма** увеличеният входящ поток на туристи през 2017 г. доведе до ръст на работните места в туризма и увеличаване на доходите на заетите в него. Това спомага пряко и косвено за общия напредък по постигане на целите, свързани с равнопоставеността между половете и най-вече по заложения приоритет: Повишаване на участието на жените на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост.

Текущата статистика на НСИ за четвърто тримесечие на 2017 г. показва, че икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“ е на шесто място по брой заети жени сред 19-те икономически дейности, което доказва съществената роля на този подотрасъл за намаляване на безработицата сред жените.

Според последните публикувани данни на НСИ броят на заетите жени в подотрасъл „Хотелиерство и ресторантьорство“ е над 88 хил. през първото тримесечие на 2017 г., над 107 хил. през второто тримесечие на 2017 г., 116 хил. през третото тримесечие на 2017 г. и 91 хил. през последното тримесечие на 2017 г. Ръстът спрямо съответното тримесечие на 2016 г. в броя на заетите жени в подотрасъла през първото тримесечие на 2017 г. е 3,9%, през второто тримесечие - 6,1%, през третото тримесечие - 5,3%, а през четвъртото тримесечие - 8,8%. Увеличението на броя заети жени не променя съществено структурата на заетите лица по пол в икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“ през първите две тримесечия на 2017 г., тъй като броят на заетите мъже в подотрасъла също нараства. През третото и четвъртото тримесечие на 2017 г. ръстът в броя на заетите мъже е по-висок, което води до балансирана структура на заетите в икономическа дейност „Хотелиерство и ресторантьорство“ по пол спрямо третото и четвъртото тримесечие на 2016 г.

**Таблица 3: Структура на заетите в икономическа дейност
„Хотелиерство и ресторантьорство“ в %**

	Жени	Мъже
Първо тримесечие 2016 г.	59,3%	40,7%
Второ тримесечие 2016 г.	59,9%	40,1%
Трето тримесечие 2016 г.	62,6%	37,4%
Четвърто тримесечие 2016 г.	58,7%	41,3%
Първо тримесечие 2017 г.	59,2%	40,8%
Второ тримесечие 2017 г.	60,7%	39,3%
Трето тримесечие 2017 г.	59,9%	40,1%
Четвърто тримесечие 2017 г.	57,8%	42,2%

Източник: Наблюдение на работната сила

За целите на Доклада по равнопоставеността за 2017 г., **Министерството на транспорта информационните технологии и съобщенията (МТИТС)** предостави следните статистически данни за броя на персонала, броя на служителите заемащи ръководни позиции, брой служители ползващи плаващо работно време и броя на служителите предназначени на по-високи позиции. Предоставената информация се отнася както за структурата на МТИТС, така и подчинените му структури.

Министерство на транспорта, информационните технологии и съобщенията	Общ брой на персонала към 31.12.2017 г./ в т.ч жени		Общ брой служители заемащи ръководни позиции/ в т.ч жени		Общ брой служители възползвали се от плаващо работно време за 2017 г. / в т.ч жени		Общ брой предназначени служители на по-високи позиции за 2017 г. / в т.ч жени	
Общ брой / в т.ч жени	297	207	43	33	28	26	11	7
% на жените	70%		77%		93%		64%	
Исполнителни агенции към министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията								
Общ брой / в т.ч жени	966	330	97	22	237	117	70	34
% на жените	34%		23%		49%		49%	
Дружества и предприятия към министерството на транспорта, информационните технологии и съобщенията								
Общ брой / в т.ч жени	29039	12395	1647	587	363	157	1082	483
% на жените	43%		36%		43%		45%	

По информация на **Националният осигурителен институт** през 2017 г. бяха предприети мерки за усъвършенстване на действащата нормативна уредба с цел осигуряване на по-добро прилагане на законодателството в областта на отпуските и въвеждане на нови права,

чрез които да се осигури по-добър баланс между професионалния и личния живот за родителите и осиновителите на деца до 5-годишна възраст и по-равнопоставеното използване на отпуските между жените и мъжете. В осигурителното законодателство настъпиха значителни промени, свързани е паричните обезщетения за майчинство:

От 01.06.2017 г. на основание новия чл. 50а от КСО майката (осиновителката), която е осигурена за общо заболяване и майчинство, и е имала право на обезщетение за бременност и раждане, получава парично обезщетение в размер 50 на сто от обезщетението, в случай че не ползва отпуск за бременност и раждане или лицето, което ползва такъв отпуск, прекъсне неговото ползване. Когато майката (осиновителката) е починала, лишена е от родителски права или упражняването на родителските права върху детето е предоставено на бащата (осиновителя), това обезщетение се изплаща на бащата (осиновителя), а когато той е починал - на настойника. През 2017 г. на 632 лица са изплатени парични обезщетения по чл. 50а от КСО.

С промяна в чл.50, ал.6 от КСО се създаде възможност за осиновителя на дете до 5-годишна възраст при условията на пълно осиновяване, ако се намира в брак или живее в едно домакинство с осиновителката, да ползва 15-дневен отпуск от деня на предаване на детето за осиновяване. В случай, че е осигурен за общо заболяване и майчинство и има 12 месеца осигурителен стаж като осигурен за този риск, при ползването на отпуска той ще получава парично обезщетение от държавното обществено осигуряване в размера, определен за обезщетение за бременност и раждане. През 2017 г. 21 284 бащи (осиновители) са се възползвали от отпуска при раждане (осиновяване) на дете по чл. 50, ал. 6 от КСО.

С измененията в чл. 50, ал.7 от КСО (в сила от 01.06.2017 г.) се разшири кръга на лицата с право на отпуск за бременност и раждане, и за отглеждане на дете, съответно правото на парични обезщетения от държавното обществено осигуряване:

- Със съгласието на майката (осиновителката) след навършване на 6-месечна възраст на детето, когато бащата е неизвестен, отпускът за остатъка до 410 дни може да се ползва от един от родителите на майката.

- В случай, че бащата е починал, отпускът може да се ползва от един от родителите на майката (осиновителката) или на бащата (осиновителя).

- Регламентира се правото на работничката или служителката, която сама е осиновила дете, след навършване на 6-месечна възраст на детето да даде съгласието си отпускът за остатъка до 410 дни да се ползва от един от нейните родители.

- В случаите, когато дете е настанено по реда на чл. 26 от Закона за закрила на детето при съпрузи, със съгласието на работничката или

служителката след навършване на 6-месечна възраст на детето нейният съпруг може да ползва вместо нея отпуск за остатъка до 410 дни.

Лицата, които след 6-месечна възраст на детето имат право вместо майката (осиновителката) или вместо работничката или служителката (в случай на настаняване на дете при съпрузи), да ползват отпуск до навършване на 1-годишна възраст на детето получават право и на парично обезщетение при условията и в размерите, определени в Кодекса за социално осигуряване. През 2017 г. на 396 лица са изплатени парични обезщетения за бременност и раждане по чл. 50, ал. 7 от КСО.

Преди приемането на горе цитираните разпоредби след навършване на 6-месечна възраст на детето със съгласието на майката (осиновителката) само бащата (осиновителят) имаше право да ползва вместо нея отпуск за остатъка до изтичане на срока на полагащото се обезщетение за бременност и раждане (до 410 дни).

През 2017 г. 1 223 мъже са използвали отпуска за отглеждане на малко дете до 2-годишна възраст по чл. 53, ал. 2 от КСО. Изплатени са 6 675 обезщетения за 126 365 дни със среден месечен размер на изплатеното обезщетението 310,42 лв.

По информация на **Комисията за защита от дискриминация (КЗД)** осигуряването на равна степен на икономическа независимост на жените е гарантирано на законодателно ниво чрез една от основните цели на ЗЗДискр., а именно предоставянето на цялостна и всеобхватна закрила от дискриминация при упражняване на правото на труд - както преди възникване на трудовото правоотношение (чл. 12 от ЗЗДискр.) и по време на неговото осъществяване (чл. 13 - чл. 19 от ЗЗДискр.), така и в случаите на прекратяването му (чл. 21 от ЗЗДискр.).

В глава втора, на раздел I от ЗЗДискр. са въведени антидискриминационни правила за защита на работниците и служителите при упражняване правото им на труд, вменяващи на работодателя преки задължения, свързани с осигуряване на еднакви условия на труд; равно възнаграждение за еднакъв или равностоен труд; предоставяне на равни възможности за обучение, повишаване на професионалната квалификация и преквалификация, както и възможности за професионално развитие и израстване в ранг и длъжност при прилагане на обективни критерии за оценката на дейността им и др.

В жалбите до КЗД по признак пол в областта на упражняване правото на труд преобладават оплакванията от жени. Често те са дискриминирани поради неравно заплащане, поради negliжирането им като служители, като понякога са обект на недоверие и подигравки от преобладаващия мъжки състав на ИТ фирми например. В комисията често постъпват оплаквания от уволнения по време на бременност, от предварителни ултиматуми от работодатели срещу постъпващи на работа

млади жени, че забременяването не е желателно, негативно се променят условията за труд за призналите своята бременност, липсва например обедна почивка, налице са тормоз, дискомфорт, незначителни като пълноценни служители, дори има обвинения, че забременяването е предателство към ръководството. Със своите действия и понякога чрез действията на своите подчинени работодателят създава враждебна среда и дискриминира жената, която иска да бъде майка, пречи ѝ да бъде лекувана, което в дадени случаи се налага. За да се стигне нерядко до уволнение с мотив например, че жалбоподателката не притежава необходимите качества за ефективно изпълнение на трудовите задължения. Не трябва да се пренебрегва и стресът, на който биват подлагани бъдещите майки. Нерядко в казусите в КЗД той се отразява и на бременността, като на няколко пъти има риск за загуба на бебето.

Като примери за добра практика с оглед насърчаването на равнопоставеността на мъжете и жените в гореспоменатите приоритетни области можем да посочим следните решения постановени през 2017 г.:

Решение № 254 от 17.07.2017 г.

Втори постоянен заседателен състав на КЗД установява, че работодател е извършил пряка дискриминация по признак пол и на фирмата работодател е наложена имуществена санкция в размер на 1250 лв. спрямо бременна служителка, която преди това е съобщила за извършвана ин витро процедура. След като служителката съобщава за опитите си да забременее дружеството започва да изисква непрекъснато информация за бременността ѝ и спира допълнителната ѝ здравна застраховка. В жалбата си служителката твърди, че е получава писма от работодателя си, в които казва, че ще я отстрани от работа и ще спре картата ѝ за достъп до сградата. Освен това служителката е получила заповед, с която я задължават ежемесечно да представя документ за наличието на бременност.

Решение №157 от 12.05.2017 г.

Решението касае жалбата на военнослужеща в Българската армия със звание „ефрейтор“, която твърди, че е била лишена от възможност за присвояването на офицерско звание, въпреки че има атестация с препоръка за присвояване на по-високо звание и завършва магистърска програма във Военна академия, като по този начин е било нарушено правото ѝ на професионално израстване и израстване в длъжност и ранг (чл.15, ал. 1 от ЗЗДискр.) . В жалбата си военнослужещата акцентира върху арогантното и сексистко отношение основано на пола ѝ от страна на Началник “Личен състав” на Сухопътни войски и от служител в Дирекция „Управление на човешки ресурси“ на МО. КЗД постановява, че с бездействието си да повиши във военно звание и чин жалбоподателката, Министерството на отбраната и въоръжените сили на България е извършило пряка дискриминация по признаците „образование“ и „обществено положение“.

Решение № 98 от 06.03. 2017

В решението на КЗД се разглежда жалбата на жена, която на 18 години изцяло губи зрението. В това състояние е записала и завършила право в Софийски университет, след което 24 години работила в структурите на Европейския съюз на слепите и била председател на Комисията по въпросите и проблемите на слепите жени на Балканите. След завръщането си в България успешно участва в процедура за набиране на съдебни заседатели и е разпределена в наказателен състав на Софийския районен съд. Съдията председател на съдебния състав, на който е била разпределена, отказва да я допусне да участва в съдебни заседания като заседател поради това, че е изцяло незряща. Жалбоподателката след това се обръща към Председателя на Софийски районен съд с искане да бъде разпределена към друг съдия, за да реализира правото си на труд като съдебен заседател, но не е получила отговор. КЗД установява дискриминация и налага глоба на председателя на Софийски районен съд.

По информация от **Агенция по заетостта** през 2017 г. **средногодишният брой на регистрираните безработни в дирекциите „Бюро по труда” (ДБТ) е 236 751 лица (130 556 жени и 106 195 мъже)**, като в сравнение с 2016 г. се наблюдава намаление от 16.8% на безработните в страната.

Таблица 4: Териториално разпределение на регистрираните безработни лица по пол

Област	2017 г.				Прираст спрямо 2016 г.			
	Жени	Дял	Мъже	Дял	Жени	Дял	Мъже	Дял
	Брой	%	Брой	%	Брой	%	Брой	%
За страната	130 556	55,1	106 195	44,9	-25 895	0,1	-22 060	-0,1
Благоевград	8 026	51,7	7 499	48,3	-1 644	0,6	-1 757	-0,6
Бургас	6 338	63,2	3 693	36,8	-915	2,9	-1 089	-2,9
Варна	6 514	62,1	3 982	37,9	-1 282	0,5	-877	-0,5
Велико Търново	4 045	54,5	3 382	45,5	-817	0,1	-689	-0,1
Видин	3 150	47,9	3 425	52,1	-632	0,1	-710	-0,1
Враца	5 683	51,3	5 392	48,7	-1 030	0,5	-1 099	-0,5
Габрово	1 259	51,7	1 176	48,3	-281	-2,2	-139	2,2
Добрич	3 084	54,5	2 576	45,5	-919	-1,0	-628	1,0
Кърджали	3 999	59,4	2 729	40,6	-337	1,0	-361	-1,0
Кюстендил	2 881	53,9	2 464	46,1	-462	-1,3	-248	1,3
Ловеч	3 299	50,7	3 213	49,3	-628	-0,1	-590	0,1

Монтана	4 485	50,2	4 441	49,8	-951	0,5	-1 055	-0,5
Пазарджик	6 773	56,6	5 188	43,4	-1 337	0,0	-1 034	0,0
Перник	1 941	55,8	1 537	44,2	-583	-0,8	-402	0,8
Плевен	6 255	51,8	5 817	48,2	-1 412	0,4	-1 444	-0,4
Пловдив	9 432	56,1	7 390	43,9	-1 858	-0,3	-1 322	0,3
Разград	3 522	56,6	2 698	43,4	-669	0,1	-528	-0,1
Русе	3 531	53,9	3 020	46,1	-703	-2,1	-302	2,1
Силистра	3 269	53,5	2 837	46,5	-345	0,0	-309	0,0
Сливен	5 143	53,4	4 488	46,6	-964	0,2	-883	-0,2
Смолян	3 780	58,1	2 726	41,9	-1 251	-0,9	-771	0,9
София	4 836	54,3	4 062	45,7	-1 269	0,5	-1 170	-0,5
София - столица	8 325	56,6	6 375	43,4	-1 182	-0,2	-859	0,2
Стара Загора	4 442	55	3 630	45	-1 264	-0,2	-999	0,2
Търговище	3 816	57,6	2 810	42,4	-507	0,0	-374	0,0
Хасково	4 750	57,5	3 517	42,5	-1 135	0,8	-971	-0,8
Шумен	5 420	57,2	4 049	42,8	-815	0,8	-773	-0,8
Ямбол	2 561	55,2	2 082	44,8	-706	1,0	-680	-1,0

Източник: Агенция по заетостта

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 2: НАМАЛЯВАНЕ НА РАЗЛИКИТЕ ПО ПОЛ В ЗАПЛАЩАНЕТО И ДОХОДИТЕ

Основен приоритет пред ръководството на **Министерството на образованието и науката** е подкрепата на всички педагогически специалисти в системата на предучилищното и училищното образование, както и привличането на младите към учителската професия. В тази връзка се провеждат редица мерки, свързани с привличане и задържане на мотивирани педагогически специалисти в образователните институции, осигуряване на равни възможности за професионално развитие, както и подкрепа за преход от работа към пенсиониране:

- Увеличаване на заплатите на педагогическите специалисти от 01.09.2017 г. с 15% и удвояване на учителското възнаграждение до края на мандата;
- Гарантирани са социални стимули за подкрепа на педагогическите специалисти, които работят в малко населено място,

извън местоживеенето си, като възстановяване на разходите за транспорт или за наем по месторабота от институциите в системата на предучилищното и училищното образование, като отпускане на средства за представително облекло и др.;

- Въведен е държавен образователен стандарт за нормирането и заплащането на труда.

Изброените мерки са насочени към всички педагогически специалисти, по-скоро към младите хора, които да предпочетат учителската професия.

В процеса на изпълнение на политиките и целите за опазване на околната среда **Министерството на околната среда и водите (МОСВ)** съблюдава и прилага принципите, залегнали в приоритетните области на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете 2016-2020 г. в сферата на заплащането на труда и социалното осигуряване на служителите, тяхната професионална квалификация и развитие в кариерата, съвместяването на семейния с професионалния живот и правото на ползване на родителски отпуск, равното участие на жените и мъжете при вземането на решения в сектор околна среда, както от ръководния състав, така и на всички длъжностни нива във ведомството.

МОСВ се стреми да гарантира равни възможности за жените и мъжете чрез прилагане принципа на равнопоставеност на половете при подбор на служители и израстване в кариерата в структурата на държавната администрация.

През 2017 г. в МОСВ са наети общо 86 лица, от които 52 са наети по служебно правоотношение (39 жени и 13 мъже) и 34 наети по трудово правоотношение (19 жени и 15 мъже). Наети са и 2 стажанти (1 мъж и 1 жена). Министерството на околната среда и водите отчита, че през 2017 г. са повишени общо 45 служители (33 жени и 12 мъже).

По информация на **Министерство на туризма** последните налични данни на НСИ за 2016 г. показват, че различието в заплащането по пол, измерено чрез структурния индикатор на НСИ в икономическите дейности в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“, е 11,5%, като в периода 2011-2016 г. то е устойчиво по-ниско от средното за страната. В сравнение с 2015 г. различието в заплащането по пол в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ намалява с 0.3 процентни пункта.

В статистическите разбивки на Националния статистически институт се публикуват отделни данни само за заетите в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“. Данните за заетите лица в останалите подотрасли, свързани с туризма, като туроператори, туристически агенти, ски учители, екскурзоводи и други, не се публикуват като самостоятелна категория, отнесена към туристическия отрасъл.

По информация на **Министерство на вътрешните работи** през 2017 г. не са провеждани целенасочени информационни кампании за

повишаване на осведомеността за образователни и професионални възможности за обучение.

На интернет сайта на Академията на МВР е публикувана информация относно всички провеждани курсове и обучения от Академията, а дирекция „Човешки ресурси“ на МВР чрез писма на всяко тримесечие предоставя информация за провежданите курсове за професионално обучение на всички структурни звена в МВР.

В учебната програма на Академията на МВР е отделено специално място на проблематиката свързана със защита правата на човека и равнопоставеността между половете. В процеса на обучение се изучава международното законодателство и вътрешноправните актове, регламентиращи тази материя. В обучението на курсантите и служителите на МВР е заложена учебна дисциплина „Защита правата на човека“, учебна програма № К 145/02.07.2012 г. изучавана в първи курс на редовните и задочните бакалавърски курсове по специалността „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред“, в която е отделено място на принципа за равно третиране и равенство между жените и мъжете. В задължителната учебна дисциплина „Полицейско право“, учебна програма рег. № К 483/28.11.2012 г. изучавана във втори курс на редовните и задочните курсове по специалността „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред“, както и в курсовете за първоначално професионално обучение е отделено внимание на защита правата на човека и недопускане на дискриминация при прилагане на полицейски правомощия.

По данни на **Националния осигурителен институт** една от мерките за повишаване на икономическата активност на жените на пазара на труда е нарастването на възрастта за пенсиониране на двата пола и изравняването на възрастта за жените с тази на мъжете. Вследствие започналото плавно покачване на възрастта за придобиване право на пенсия и осигурителен стаж и възраст, през 2017 г. пенсия се получаваше при навършване на възраст 61 години от жените и 64 години от мъжете, което е нарастване на възрастта и за двата пола с по 2 месеца спрямо 2016 г.

Във връзка с прилагане на принципа за равнопоставеност на половете по отношение на изискванията за необходимата възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст при условията на трета категория труд е предвидено изравняване на пенсионната възраст на мъжете и жените през 2037 г., което ще се осъществи в следствие на постепенното нарастване на изискуемата възраст, както следва (чл. 68, ал. 1 на КСО):

- До 31 декември 2029 г. възрастта за жените се увеличава с по 2 месеца за всяка календарна година, а от 1 януари 2030 г. с по 3 месеца за всяка календарна година до достигане на 65-годишна възраст;

- До 31 декември 2017 г. възрастта за мъжете се увеличава с 2 месеца, а от 1 януари 2018 г. - с по 1 месец за всяка календарна година до достигане на 65-годишна възраст.

Нарастването на пенсионната възраст се отразява в по-дългото оставане на пазара на труда и съответно по-дългото участие в осигуряването, което има значение за размера на получаваната пенсия.

Средният основен месечен размер на пенсиите за 2017 г. е 303,35 лв., като за мъжете стойността му е 380,54 лв., а за жените 247,66 лв., или средният основен месечен размер на пенсиите на жените е със 132,88 лв. по-нисък от този на мъжете.

Средните основни месечни размери на пенсиите по видове и по пол през 2017 г. са както следва:

1. Пенсии за осигурителен стаж и възраст - общо¹	319,53 лв.
Жени	263,73 лв.
Мъже	409,73 лв.
2. Пенсии за инвалидност поради общо заболяване - общо²	212,19 лв.
Жени	197,27 лв.
Мъже	232,92 лв.
3. Пенсии за инвалидност поради трудова злополука и професионална болест - общо	223,01 лв.
Жени	201,97 лв.
Мъже	243,17 лв.

През 2017 г. средният основен размер на изплатената пенсия за осигурителен стаж и възраст е 364,96 лв. (мъже – 440,07 лв. и жени – 318,50 лв.).

Средният осигурителен доход през 2017 г. е в размер на 821,51 лв., като за мъжете размерът му е 861,71 лв., а за жените – 779,00 лв.

Брутният коефициент на заместване на дохода от пенсия за осигурителен стаж и възраст, през 2017 г. е 44,4%. Стойностите на коефициента по пол са съответно: мъже – 51,1% и жени – 40,9%.

РАЗЛИКА В ЗАПЛАЩАНЕТО ПО ПОЛ

(проценти)

Икономически дейности	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Общо	12,2	14,0	12,7	12,9	14,2	13,2
Добивна промишленост	16,4	21,2	17,1	16,8	18,0	15,6
Преработваща промишленост	25,2	26,4	26,8	25	26,2	24,8
Производство и разпределение на	20,8	15,3	13	14	9,4	13,8

¹ Не са включени пенсиите за стаж и възраст по отменени закони, както и пенсиите от фонд „Пенсии за лицата по чл. 69“

² Не са включени пенсиите по отменени закони

електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива						
Доставяне на води; Канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	6,3	9,5	13	15,8	20,0	19,9
Строителство	-8	-6	-8,4	-8,2	-10,7	-13,0
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	9,6	12,3	11,9	14	15,7	14,4
Транспорт, складиране и пощи	14,5	12,3	8,2	4,5	4,2	3,4
Хотелиерство и ресторантьорство	11,5	13,2	8,5	11,7	11,8	11,5
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	9,4	14,5	17,7	17,9	19,2	19,1
Финансови и застрахователни дейности	20,8	25,5	24,9	23,1	22,5	21,9
Операции с недвижими имоти	-0,3	8,8	10,5	10,8	10,8	17,0
Професионални дейности и научни изследвания	6,4	12,6	14	13,1	9,3	1,1
Административни и спомагателни дейности	-15,7	-14,9	-14,5	-27,9	-26,8	-24,6
Държавно управление	9,5	9,2	3,7	5,2	6,3	4,9
Образование	11,3	13,9	12,4	15,6	15,5	11,3
Хуманно здравеопазване и социална работа	25,3	29,2	28,5	29,2	31,7	30,2
Култура, спорт и развлечения	18,5	18,9	16,1	13,2	7,9	8,4
Други дейности	5,2	-0,9	-1,9	3,5	6,6	1,9

Разликата в заплащането на жените и мъжете представлява разликата в заплащането, което жените и мъжете получават, изчислена въз основа на средната разлика в брутното почасово възнаграждение на всички работници и служители.

По данни на Евростат за 2016 г.³, разликата в заплащането на жените и мъжете в България е 14,4% (15,4% за 2015 г.), което обаче е под средноевропейското ниво от 16.2%.

По информация на Националния статистически институт разликите в заплащането по пол за 2016 г. общо за България е 13,2%, където се отчита намаляване на коефициента за 2015 г., който е бил 14,2%. Предоставена е и информация за разликата в заплащането по пол по икономически дейности, както следва:

В сферата на Хуманното здравеопазване и социалната работа е отчетен най-висок процент на разликата в заплащането – 30,2%, а най-нисък в административните и спомагателните дейности – (- 24,6%). За целите на Доклада НСИ предостави и следната информация за относителния дял на работещите бедни и лицата, живеещи в домакинства с нисък интензитет на икономическа активност:

³ Не включва данни за икономическа дейност „Държавно управление“

Коефициент на заетост на жените (на 15-64 навършени години) с най-малко едно дете под 7 години

	(%)
Специфични показатели	2017
Коефициент на заетост на жените (на 15-64 навършени години) с най-малко едно дете под 7 години	58,2

Заети лица по статус в заетостта и пол през 2017 година

Статус в заетостта	(Хиляди)		
	Общо	Мъже	Жени
Общо	3150,3	1682,6	1467,7
Работодатели	114,8	82,5	32,3
Самостоятелно заети лица	235,3	150,8	84,6
Наети лица	2775,4	1440,4	1335,0
в частни предприятия	2101,8	1166,1	935,7
в обществени предприятия	673,6	274,2	399,4
Неплатени семейни работници	24,7	9,0	15,7

Коефициент на заетост за възрастова група 15 - 64 г. по пол през 2017 година

	(%)
	2017
Общо	66,9
Мъже	70,6
Жени	63,1

Коефициент на заетост за възрастова група 20 - 64 г. по пол през 2017 година

	(%)
	2017
Общо	71,3
Мъже	75,3
Жени	67,3

Заети лица по икономически дейности и пол през 2017 година

Икономически дейности	(Хиляди)		
	Общо	Мъже	Жени
Общо	3150,3	1682,6	1467,7
Селско, горско и рибно стопанство	221,0	154,4	66,6
Добивна промишленост	31,8	25,7	6,1
Преработваща промишленост	601,8	311,8	289,9
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива	39,5	30,4	9,2

Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	34,5	25,1	9,3
Строителство	234,3	218,0	16,3
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	542,4	245,1	297,4
Транспорт, складиране и пощи	210,6	169,0	41,6
Хотелиерство и ресторантьорство	169,5	68,7	100,8
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	91,9	58,2	33,7
Финансови и застрахователни дейности	63,7	18,9	44,7
Операции с недвижими имоти	11,3	5,6	5,7
Професионални дейности и научни изследвания	111,2	36,8	74,4
Административни и спомагателни дейности	111,5	79,6	32,0
Държавно управление	219,0	114,3	104,7
Образование	171,6	34,6	136,9
Хуманно здравеопазване и социална работа	164,8	33,6	131,2
Култура, спорт, развлечения	49,4	24,3	25,2
Други дейности	70,5	28,6	41,9

Заети лица по класове професии и пол през 2017 година

Класове професии	(Хиляди)		
	Общо	Мъже	Жени
Общо	3150,3	1682,6	1467,7
в това число:			
Ръководители	181,4	110,3	71,1
Специалисти	507,6	169,6	337,9
Техници и приложни специалисти	299,8	163,5	136,2
Помощен административен персонал	193,8	52,6	141,1
Персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната	666,6	261,3	405,4
Квалифицирани работници в селското, горското, ловното и рибното стопанство	109,7	71,9	37,8
Квалифицирани работници и сродни на тях занаятчии	414,5	310,0	104,5
Машинни оператори и монтажници	409,9	308,6	101,3
Професии, неизискващи специална квалификация	342,7	215,0	127,7

Коефициент на безработица по пол

Пол	%			
	2014	2015	2016	2017
Общо	11,4	9,1	7,6	6,2
Мъже	12,3	9,8	8,1	6,4
Жени	10,4	8,4	7,0	5,9

Коефициент на продължителна безработица по пол

Пол	%			
	2014	2015	2016	2017
Общо	6,9	5,6	4,5	3,4
Мъже	7,7	6,1	4,8	3,6
Жени	6,0	5,0	4,1	3,2

Относителен дял на населението на възраст 30-34 навършени години със завършено висше образование

Пол	(%)			
	2014	2015	2016	2017
Общо	30,9	32,1	33,8	32,8
Мъже	23,4	24,8	27,2	25,5
Жени	39,0	39,9	41,0	40,5

Рано напуснали образование и обучение (Рано напуснали образователната система)

Пол	(%)			
	2014	2015	2016	2017
Общо	12,9	13,4	13,8	12,7
Мъже	12,8	13,3	13,7	12,0
Жени	12,9	13,4	13,9	13,5

Относителен дял на незаетите и неучещи младежи на възраст 15-24 навършени години

Пол	(%)			
	2014	2015	2016	2017
Общо	20,2	19,3	18,2	15,3
Мъже	19,2	18,6	17,1	13,6
Жени	21,4	20,0	19,4	17,2

**ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 3:
НАСЪРЧАВАНЕ НА РАВЕНСТВО МЕЖДУ ЖЕНИТЕ И МЪЖЕТЕ
В ПРОЦЕСИТЕ НА ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ**

По отношение на създаване на равни възможности за участие на жените и мъжете в процесите на вземане на решения в структурата на **Министерството на околната среда и водите** е предоставена следната информация за броя на служителите на ръководни постове. За 2017 г. разпределението между половете на ръководни позиции в структурата на министерството е както следва: в структурата на кабинет са включени общо 8 човека, от които 3 жени и 5 мъже, и 1 главен секретар-жена. От общо 14 дирекции в структурата на МОСВ, 11 са оглавявани от жени и 3 от мъже.

По данни от Информационната система „Човешки ресурси“ относно информацията за брой жени/мъже и общ брой държавни служители по чл. 142, ал. 1, т. 1 и 2 от Закона за Министерството на вътрешните работи (ЗМВР) и лицата, работещи по трудово правоотношение в МВР към 31.01.2017 г., е както следва:

Вид длъжност:	жени	мъже	общо
Държавни служители по чл. 142, ал. 1, т. 1 от ЗМВР			
Ръководна	289	2707	2996
Изпълнителска	2 134	6069	8203
Младши изпълнителска	1 366	22 555	23 921
Стажанти	85	992	1077
Държавни служители по чл. 142, ал. 1, т. 2 от ЗМВР			
Ръководна	99	200	299
Експертна	985	945	1930
Лица, работещи по трудово правоотношение			
	5 754	1937	7691

Данните за 2017 г. от ИС-ЧР за брой жени/мъже и общ брой държавни служители по чл. 142, ал. 1, т. 1 и 2 от ЗМВР и лицата, работещи по трудово правоотношение в МВР към 31.12.2017 г., са както следва:

Вид длъжност:	жени	мъже	общо
Държавни служители по чл. 142, ал. 1, т. 1 от ЗМВР			
Ръководна	191	2630	2821
Изпълнителска	1926	6139	8065
Младши изпълнителска	1216	22900	24116
Стажанти	66	573	639
Държавни служители по чл. 142, ал. 1, т. 2 от ЗМВР			
Ръководна	240	238	478

Експертна	1082	836	1918
Лица, работещи по трудово правоотношение			
	6258	2976	9234

От посочените по-горе данни е видно, че като цяло липсва баланс между половете на ръководни позиции в МВР, но съществуват определени структури и дирекции в състава на МВР, където този баланс е обратен, ръководните постове са заети предимно от жени - например в административните дирекции: Дирекция „Европейски съюз и международно сътрудничество“; Дирекция „Планиране и управление на бюджета“; Дирекция „Български документи за самоличност“, Дирекция „Международни проекти“ и Дирекция „Национална система 112“.

Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет създава необходимите условия за постигане на равнопоставеност между половете при провеждането на дейности и при предоставянето на грижи и услуги за търсещите международна закрила лица, настанени в териториалните ѝ поделения.

За търсещите международна закрила лица е осигурен равен достъп до здравни услуги по промоция на здравето и профилактика на болестите.

През 2017 г. са проведени 3233 психологически консултации (индивидуални и групови) и са извършени 228 здравни консултации в центровете на ДАБ при МС.

Също така, Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет спазва принципа на равнопоставеност на половете и при подбор на служители и израстване в кариерата в структурата на Агенцията.

ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 4: БОРБА С НАСИЛИЕТО, ОСНОВАНО НА ПОЛА И ЗАЩИТА И ПОДКРЕПА ЗА ЖЕРТВИТЕ

С цел гарантиране на по-добрата правна защита и подкрепа на жертвите на престъпление в **Министерството на правосъдието** беше изготвен проект на Закон за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс (НПК). Със законопроекта се въведоха в българското законодателство изискванията на Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления и за замяна на Рамково решение 2001/220/ПВР на Съвета (ОВ, L 315 от 14 ноември 2012 г.).

Законът за изменение и допълнение на Наказателно-процесуалния кодекс беше приет от Народното събрание и обнародван в „Държавен вестник“, бр. 63 от 4.08.2017 г., в сила от 5.11.2017 г.

С въвеждането на изискванията на Директива 2012/29/ЕС в българското законодателство се гарантира правото на пострадалия да

получи писмен превод на актовете, които засягат неговите права и законни интереси, в случаите, когато лицето не владее български език.

Предвидено е специално основание за назначаване на експертиза, с цел установяване на специфичните нужди от защита на свидетел, във връзка с участието му в наказателното производство. На преценка подлежат риска от вторично и повторно виктимизиране, възможностите за сплашване и отмъщение, спрямо които се определят и съответните подходящи мерки за защита. Участието на пострадалия при депозиране на показания в хода на разследването е обезпечено с нови правила, гаранция срещу възможните рискове, включително и от емоционално или психическо страдание, с цел запазване на достойнството на жертвите.

Регламентира се разпитът на свидетел със специфични нужди от защита в наказателното производство се извършва като се избягва контакта с обвиняемия, включително чрез използване на специално оборудвани помещения, възможностите на видеоконференцията и телефонната конференция, която в досъдебното производство се провежда в присъствие на съдия.

Въведен е принципът на неприсъствено приобщаване на показанията на уязвими лица, разпитани в досъдебното производство. Предвидено е изключение от общото правило, че веднъж разпитан свидетелят със специфични нужди от защита не се разпитва повече в досъдебното производство, с изключение, ако новият разпит се налага за разкриване на обективната истина.

Също така, с цел да бъде подобрена правната рамка, както и синхронизирана със законодателството на ЕС и стандартите на Съвета на Европа в областта на домашното насилие и насилието, основано на полов признак, в светлината на международните и европейски стандарти, предстои изготвянето на синхронизиран пакет от законодателни изменения, което ще доведе до съгласуваност между всички институции в борбата с насилието на международно и междуинституционално ниво.

По данни на **Министерството на образованието и науката** в изпълнение на Национална програма „Квалификация“ за 2017 г. са проведени обучения на педагогически специалисти за формиране на базови умения и техники за изграждане, на практически умения за работа с лица с агресивно, девиантно и делинквентно поведение и с лица жертви на емоционално пренебрегване, злоупотреба, насилие и експлоатация, както и превенция и преодоляване на стреса и превенция на агресията. Обученията са насочени към борба с тормоза, насилието, включително и това, основано на пол. Обучени са 270 педагогически специалисти.

По информация на **Министерство на вътрешните работи (МВР)** четирима представители на МВР са участвали в работата на междуведомствената работна група за въвеждане в българското

законодателство на принципите и изискванията на Истанбулската конвенция към МП.

Представител на МВР е участвал и в изготвянето на **Стратегия за намаляване на домашното насилие** в изпълнение на проект „Подобряване на националната правна рамка в съответствие със стандартите на Съвета на Европа и укрепване на капацитета на компетентните институции, занимаващи се със случаи на домашно насилие и насилие, основано на полов признак“, финансиран по програма BG 12 на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014 г.

В задължителната учебна дисциплина „Опазване на обществения ред“, изучавана във втори курс по специалността „Противодействие на престъпността и опазване на обществения ред“, както и в курсовете за първоначално обучение, провеждани в Академия на МВР се разглеждат служебните задължения на държавните служители на МВР визирани в Етичния кодекс за поведение на държавните служители в МВР. В учебната програма е включена и тема: „Действия на полицейските органи при случаи на домашно насилие. Полицейска закрила на деца“. Разглежда се също така и организацията на дейността на полицейските и младши полицейските инспектори по териториалното обслужване на гражданите и задълженията им свързани с прием на граждани и подкрепа на жертви на престъпления. Хорариумът на това обучение е 45 часа лекции и 45 часа упражнения.

В задължителната учебна дисциплина „Наказателно-процесуално право“, изучавана в трети курс, както и в курсовете за първоначално професионално обучение се изучава процедурата, която трябва да следват органите на досъдебно производство и съда в случай на извършено престъпление и работа с пострадалите лица. Отделено е внимание и на правото на защита на пострадалите от престъпление - чл. 74 и 75 от НПК. Хорариумът на това обучение е 70 часа лекции и 60 часа упражнения.

Академията на МВР е бенефициент по проект „Утвърждаване на принципите за спазване на човешките права в полицейската дейност в България“ в рамките на Българо-швейцарската програма за сътрудничество, тематичен фонд „Сигурност“.

С помощта на Полицейската академия в Саватан, Швейцарското посолство в Република България, ГДНП и НПО Coginta беше изготвено учебно помагало с включени теми свързани със защита на пострадалите от престъпления.

По проект „Подобряване на националната правна рамка в съответствие със стандартите на Съвета на Европа и укрепване на капацитета на компетентните институции, занимаващи се със случаи на домашно насилие и насилие, основано на полов признак“, финансиран по програма BG 12 на Норвежкия финансов механизъм 2009-2014 г., бяха

проведени две обучения на обучители (общо 56 обучители) и три семинара за полицейски служители.

Участието на полицейски служители от цялата страна в семинарите беше твърде ограничено, като се даде възможност на един служител от РУ за участие. Общо в трите семинара бяха обучени **180 полицейски служители** от цялата страна, при работещи по темата приблизително 8 000 служители от състава на охранителна и криминална полиция.

В изпълнение на проекта финансиран по програма BG 12 на НФМ 2009-2014 г. експерти от МВР изготвиха и разпространиха сред полицейски служители от цялата страна:

1. Наръчник за обучение на обучители „Повишаване на професионалния капацитет на българската полиция за справяне със случаи на домашно насилие и насилие над жени” - (съвместно с експерти от Съвета на Европа) - 100 броя;

2. Методически наръчник за работа на полицейските служители по случаи на домашно насилие и насилие основано на пола - 900 броя.

В **Министерството на отбраната (МО)** е разкрита гореща телефонна линия за сигнали, жалби и оплаквания от структурите на пряко подчинение на министъра на отбраната и Българската армия. На интернет страницата на Министерство на отбраната, в рубрика на български и английски език “Равнопоставеност”/„Gender” са посочени телефони и електронна поща за приемане на съответните сигнали, жалби или оплаквания. Военнослужещите и служителите във въоръжените сили могат да се обърнат към Служба „Военна полиция“ или към Главния инспектор на Министерство на отбраната за неразрешен от началниците/командирите им проблемен въпрос, за неспазване на международното и българско законодателство, осъществено насилие на работното място и др.

Служители на **Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет** са взели участие в следните мероприятия:

- „Оценка на риска и подкрепа за клиенти в криза, оцелели и/или свидетели на насилие. Кризисна интервенция и работа с клиенти в криза. Разбиране за травма и посттравматично разстройство. Закрила и превенция в случаи на сексуално насилие спрямо деца и жени“, организирано от СЖББ;

- „Насилие, основано на пола сред бежанците и търсещите закрила“, организирано от УНИЦЕФ;

- „Превенцията на сексуалното насилие и сексуалната експлоатация над деца е възможна“, организирано от НОУ-ХАУ център за алтернативни грижи за деца;

- „Създаване на общи регионални практики за психосоциална подкрепа на бежанците и лицата търсещи закрила, оцелели и/или свидетели на насилие основано на полов признак и/или други видове насилие“, организирано от СЖББ.

През 2017 г. **Комисията за защита от дискриминация** и Министерството на правосъдието осъществиха тясно сътрудничество във връзка с приемането на Национална Стратегия за борба с домашното насилие и се предприеха необходими действия за включване на КЗД като отговорна институция по определени дейности в Стратегията.

В периода 25-27 април 2017 г. представител на КЗД участва в семинар на тема „Подобряване на знанията и засилено сътрудничество за укрепване на мерките и политиките за ефективна защита срещу насилието на жени с увреждания“, който бе организиран от Български център за джендър изследвания (БЦДИ) и Алианса за защита от насилие (АЗНОП), междурегистровационна платформа състояща се от 11 организации доставчици на услуги на жертви на насилие основано на пола (консултативни и кризисни центрове). По време на семинара беше представен изследователски проект за подобряване защитата от насилие на жени с увреждания и бяха обсъдени специфики в работата с жени с увреждания с акцент върху стереотипите, митовете и ограниченията за жени жертви от насилие, наложени от тази определена форма на множествена дискриминация.

Фондация „Асоциация Анимус“ управлява **„Национална гореща телефонна линия за подкрепа и насочване на хора, пострадали от насилие“**, която през 2017 г. се финансира от Министерство на правосъдието. През 2017 г. са направени **1323 консултации с проблем домашно насилие**.

През 2017 г. на **Националната телефонна линия за деца 116 111** са проведени **698 консултации във връзка с насилие върху деца**. Националната телефонна линия за деца към Държавната агенция за закрила на детето се управлява от фондация „Асоциация Анимус“ след спечелен конкурс по реда на Закона за обществени поръчки.

През годината в Центъра за възстановяване, консултиране, психотерапия и психоанализа и Детския център за застъпничество и подкрепа „Зона ЗаКрила“ на фондация „Асоциация Анимус“ са **консултирани общо 177 жени и деца, жертви на домашно насилие, както и 8 извършители на домашно насилие**. Детският център за застъпничество и подкрепа „Зона ЗаКрила“, който е лицензирана социална услуга и се финансира от УНИЦЕФ, предоставя услуги на деца, преживели насилие и техните семейства, като въвежда специализиран подход и услуги, обединяващи добри юридически, медицински, психологически и социални практики с приятелски към детето процедури и среда. От началото на 2018 г. към Центъра функционира „Синя стая“ за разпит на деца, свидетели и пострадали от насилие.

През 2017 г. в **Кризисния център за жени и деца**, пострадали от домашно насилие „Св. Петка“, който фондация „Асоциация Анимус“ управлява, и в Звено „Майка и бебе“, функциониращо към Комплекса за

социални услуги на деца и семейства на територията на район „Сердика“, са настанени за различни периоди от 3 месеца до 1 година съответно 63 и 37 жени и деца, жертви на домашно насилие или общо 100 жени, жертви на домашно насилие. В Кризисния център през 2017 г. са били настанени и 32 жени и деца, жертви на трафик на хора. Двете услуги са делегирана държавна дейност, финансирана от държавния бюджет чрез Столична община.

В Центъра за обществена подкрепа към Комплекса за социални услуги на деца и семейства на територията на район „Сердика“ са консултирани 28 жени и деца, жертви на домашно насилие, както и 5 извършители на домашно насилие.

По програмата на фондация „Асоциация Анимус“ за овластяване през 2016 г. са консултирани 31 жени, жертви на домашно насилие. Те са ползвали и услугата „психологическо консултиране

През 2017 г. в Учебния център към фондация „Асоциация Анимус“ са обучени 16 специалисти за базисни умения за психологическо консултиране; 18 специалисти за управление на кризисни центрове за пострадали от домашно насилие; 48 специалисти по специфични теми като работа с трудни клиенти, работа по случаи на сексуално насилие над деца и родителско отчуждение; 40 доброволци за работа на Гореща телефонна линия за хора, пострадали от насилие, или през 2017 г. са обучени общо 122 души.

В допълнение, в рамките на различни проекти, изпълнявани от фондация „Асоциация Анимус“, са проведени следните дейности:

Проектът „Икономическо овластяване и възможности за развитие на жени, жертви на насилие“, финансиран по Програма „Права, равенство и гражданство“ на Европейски съюз (11 януари 2016 г. - 10 януари 2018 г.) обедини усилията на 15 неправителствени организации, включително 11 организации, предоставящи подкрепа на жени, жертви на насилие от 7 държави-членки на ЕС (Италия, Испания, Великобритания, Гърция, Кипър, Швеция и България). Българските НПО, участвали в проекта, бяха фондация „Асоциация Анимус“, Фондация „Джендър проект за България“ и Център на жените в технологиите в България. Основна цел на проекта е да подобри услугите за подкрепа на жени, жертви на насилие, като обърне специално внимание на обучението и услугите, предоставяни в центрове и приюти за временно настаняване на пострадали от насилие: повишаване капацитета на обучители и специалисти от центрове за подкрепа на жени, жертви на насилие, и разработването на нови инструменти и методики за създаване на икономически алтернативи за жени, които са били жертви на насилие.

В изпълнението на проекта са включени 17 кризисни центрове, 78 експерти, ангажирани в обмен на знания и опит, 139 практики и социални работници са обучени, а 250 жени, преживели насилие, включени в

проекта WE GO! са преминали тренинги за овластяване. С оглед на получените резултати и научените уроци от проекта са изготвени препоръки в рамките на ЕС за предприемане на по-устойчиви действия по отношение икономическите нужди на жените, преживели насилие от интимния партньор. В рамките на проекта се проведе сравнително изследване на съществуващите услуги за жени, жертви на насилие, в 8 държави в ЕС и се разработи съвместна методология за събиране на данни, както и комплексна теоретична рамка за анализ на данните. През 2017 г. в рамките на проекта в България бяха обучени 23 професионалисти (предимно психолози и социални работници), работещи с жени, пострадали от насилие, за икономическо овластяване на пострадалите от насилие, както и 25 пострадали от насилие.

През 2017 г. в рамките на проект „Съвместни усилия за прилагане на мултидисциплинарен подход за борба с домашното насилие в България за защита на жертвите на домашното насилие“, финансиран от фондация ОАК, бяха проведени 16 семинара за общо 486 участника за представяне на Координационния механизъм на локално ниво в 17 области в страната. В семинарите участваха представители на институциите на местно ниво - областна администрация, областно и общинско ниво на полицията, окръжен и районен съд, прокуратура, регионален инспекторат на образованието, регионална здравна инспекция, администрация на общините в областта, доставчици на социални услуги, включително и за пострадали от домашно насилие на територията на общините.

През 2017 г. в рамките на **проект „Съвместни усилия от страна на България и Швейцария за незабавна и безусловна закрила на жертвите на трафик и превенция на трафика на хора“**, финансиран от Българо-швейцарската програма за сътрудничество, беше проведена **превантивна кампания за рисковете от трафик на хора с цел трудова експлоатация**. В рамките на кампанията са разпространени 3450 плаката в различни институции (пощенски клонове, структурите на Агенцията за социално подпомагане и Бюрата по труда в цялата страна, Гранична полиция, Националната комисия и местните комисии за борба с трафика на хора) и публични места, както и на летище София. Посредством фалшива обява за работа се проведе и кампания за повишаване на осведомеността по отношение на рисковете от трафик на хора с цел трудова експлоатация сред търсещите работа в чужбина. Медийната кампания достигна до 42% от възрастното население (над 18 години).

В рамките на същия проект бяха проведени и **шест обучения за уязвими младежи в риск от попадане в ситуация на трафик**. Обучени бяха **общо 64 младежи** от различни институции.

**ПРИОРИТЕТНА ОБЛАСТ 5:
ПРОМЯНА НА СЪЩЕСТВУВАЩИТЕ В ОБЩЕСТВОТО СТЕРЕОТИПИ ПО
ПОЛ В РАЗЛИЧНИ СФЕРИ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ ЖИВОТ**

По отношение на политиките за младежта и спорта **Министерството на младежта и спорта** се ръководи от принципа на гарантиране на правото на участие и равнопоставеност между жените и мъжете. Основните инструменти за прилагане на политиките са програмите, които се администрират и чрез които на проектен принцип се финансират дейности в областите „младеж“ и „спорт“. През 2017 г. в сектор „младеж“ са изпълнявани две програми – Национална програма за младежта (2016-2020) и Национална програма за изпълнение на младежки дейности по член 10а от Закона за хазарта. Общият брой реализирани проекти по **Национална програма за младежта (2016-2020)** са 52, както следва:

Подпрограма 1 „Развитие на мрежа от младежки информационно-консултантски центрове (МИКЦ)“ – изградени са 36 центъра, намиращи се в 26 области в страната. Дейността на МИКЦ е насочена към подпомагане израстването на младите хора като активни членове на обществото и по-успешното развитие на техния личностен и професионален потенциал чрез предоставяне на безплатни специализирани услуги, съобразно потребностите на ползвателите. Част от тези услуги допринасят за усвояването на ключови умения и компетенции за спазване на равнопоставеността на жените и мъжете, и винаги се предоставят на принципа на равното участие без прилагане на различни форми на дискриминация по пол, етнос, религия или др. Общо във всички дейности на централните през годината са включени 89 054 мъже и 96 786 жени.

По подпрограма 2 „Национални младежки инициативи и кампании“ през 2017 г. са изпълнявани 16 броя проекти в следните тематични области: „Младежко доброволчество и участие в доброволчески инициативи“, „Младежко предприемачество“ и „Европейски политики и председателство на България на Съвета на ЕС“. Чрез дейностите по Подпрограмата се цели да се популяризира доброволческият труд сред жените и мъжете, както и подкрепя на дейности, инициирани от младите хора, реализирани чрез иновативни и креативни методи, водещи до дълготраен ефект.

Националната програма за изпълнение на младежки дейности по чл. 10а от Закона за хазарта се разработва за първи път през 2017 г. и по нея са финансирани 63 проектни предложения. Тя се реализира в три направления като отново основен принцип при реализирането на проектите е равен достъп, недискриминация и предоставяне на услуги и възможности за млади хора спрямо идентифицираните потребности.

В сектор „Спорт“ през 2017 са изпълнявани следните програми:

„Програма за развитие на спорта за всички”, „Програма за развитие на спорта за хора с увреждания“, „Спорт за децата в свободното време”, „Научи се да плуваш”, „Децата и спортният клуб“, „Спорт за децата в детските градини“, „Спорт за деца в риск” и „Развитие на спорта на учащите”. По тях приоритетно са финансирани проекти със социална значимост и голям брой участници от двата пола. При представяне на програмите и проектите се акцентира върху осигуряването на равни възможности за участие на двата пола в спортни занимания по различни видове спорт и недопускането на всякакъв вид дискриминация, основана на полов или друг признак.

Според чл. 3, ал. 2, т. 4 от Закона за предучилищното и училищното образование един от основните принципи в системата на предучилищното и училищното образование е равнопоставеността и недопускането на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование. Във връзка с това са допълнени длъжностните характеристики на експертите в регионалните управления на образованието, на директори на училища и на учители за недопускане на дискриминация и за осигуряване на равни възможности на учебното място за всички без оглед на пол, етническа принадлежност, религия, увреждане и сексуална ориентация.

С Наредба № 13 от 21.09.2016 г. е приет Държавният образователен стандарт за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование. В приложението за гражданското образование е включена темата за равенството на половете.

В резултат от проведени изследвания за България е установено, че жените в науката са половината от всички учени в страната (46%).

Данните от статистическия източник за равенство на половете в сферата на науката и технологиите She Figures показват, че през 2010 г. само в три страни в рамките на ЕС-27 процентът на жените в науката е 50% или повече, като за България този показател е 50% при 32% за ЕС-27.

Създадена е национална стипендиантска програма „Жените в науката“ в рамките на международното сътрудничество между L'OREAL и ЮНЕСКО. От първи декември 2017 г. започна приемът на кандидатури за осмото издание на „Жените в науката“. В рамките на 4 месеца от 1 декември 2017 г. до 31 март 2018 г., програмата ще търси българките, които да бъдат отличени със стипендии по 5000 евро всяка.

Министерство на отбраната поддържа рубрика на български и английски език „Равнопоставеност”/“Gender” в електронната страница на МО, която се осъвременява с актуални документи по темата.

Продължава организацията и провеждането на поредица от срещи с представители на СМИ и военните медии. Формите са интервюта, статии, портрети на жени и мъже военнослужещи, пресконференции, концерти, семинари, конференции и благотворителни мероприятия през цялата 2017

г.

Относно промяната на съществуващите в обществото стереотипи по пол в различни сфери на обществения живот **Министерство на околната среда и водите** се стреми към провеждане на информационна политика, съобразена с необходимостта от повишаване на обществената чувствителност по отношение на принципа за равнопоставеност на жените и мъжете. През 2017 г. на интернет страницата на ведомството са публикувани 337 съобщения в раздел „Новини“ и десетки други информационни материали за състоянието и управлението на околната среда, и за проведените публични събития в сектора. Всички публикации, както и всички публични изказвания при провеждане на прояви и събития, съобразно повода и темата, са издържани в дух на позитивизиране на тенденциите в поведенчески, социални и визуални модели в обществото по отношение на равнопоставеността на жените и мъжете.

В допълнение, през 2017 г. съобразно функционалните си компетентности, МОСВ участва със свои представители в работата на Националния съвет за равнопоставеност на жените и мъжете към Министерския съвет, както и в междуведомствената работна група за изработване на Условия и ред за получаване на отличителен знак за значими постижения в ефективното изпълнение на политиката по равнопоставеност на жените и мъжете.

Съгласно приетата през 2016 г. Национална стратегия за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете (2016-2020 г.), **Министерството на културата** осъществява своите политики при спазване на принципа за равнопоставеност на творците от двата пола и творческите организации, за осигуряване на достъпност и участие в културния живот на жените и мъжете от различни възрастови и социални групи на населението.

Дейността на Министерството на културата е насочена и към промяна на съществуващи стереотипи по пол в областта на културата, което оказва благотворно влияние и върху други сфери на обществения живот.

Ключови действия за постигане на напредък в промяната на нагласите на обществото спрямо половете в Министерството на културата са обучението в областта на изкуствата и културата, и стимулирането на талантиливи деца.

Продължава изпълнението на Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавните и общинските училища, по която се подкрепят деца и младежи на възраст между 15-20 години. Стипендии и еднократно финансово подпомагане по тази програма през 2017 г. са получили общо 1046 деца по предложение на министъра на културата, министъра на образованието и науката и министъра на младежта и спорта. Средствата са предоставени равнопоставено и за двата пола. От страна на

Министерството на културата са отпуснати 213 стипендии и 21 еднократни финансови подпомагания за ученици от държавни и общински училища.

Равнопоставеността на жените и мъжете е залегнала като основен принцип и се насърчава чрез програми на Министерството на културата за финансиране на творчески проекти в областта на изкуствата и културата, свързани с изявата, развитието на творческия потенциал и участието в културния живот на представителите и от двата пола.

Подкрепата на фестивали и проекти в областта на театралното, музикалното и танцовото изкуство цели създаване и утвърждаване на събития, които дават равни възможности за участие на професионалисти във високохудожествени продукти, независимо от половата им принадлежност и разпространението им в страната и чужбина.

С финансова подкрепа от Министерство на културата през 2017 г. са се осъществили 44 фестивали и конкурси в областта на театъра, музиката и танца и са получили сценична реализация 42 проекта в областта на театралното, музикалното и танцовото изкуство, а 17 вече реализирани проекта са били подпомогнати за понататъшното им разпространение. За популяризиране на български творци и произведения, и за осигуряване на широк достъп до изкуствата в областта на театъра, музиката и танца, са подкрепени и реализирани 18 проекта с творчески характер - спектакли, пътувания, издания и чествания. Всички те са проведени при спазване на принципа за пълноправно и равнопоставено участие на жените и мъжете. На всеки един етап при провеждане на сесиите за финансова подкрепа са се спазвали ключовите действия за синхронизиране с Приоритетна област 5, а именно: Подкрепа на творчески проекти, свързани с изявата, развитие на творческия потенциал и участие в културния живот на мъжете и жените, с което подпомага реализирането на Националната стратегия за насърчаване на равнопоставеността на мъжете и жените 2016-2020.

На същия принцип, за развитие на любителското творчество през 2017 г. са подкрепени финансово 50 проекта на общини, читалища и неправителствени организации с насоченост към детски и младежки дейности, активен живот на възрастните хора и от двата пола, включително представители на етнически общности, интеграция на хора с увреждания и хора от други уязвими групи. Сред подкрепените изяви се открояват: националните конкурси за гайдари („Вълшебни ритми”), за акордеонисти („Танцуващи клавиши”) и класическа китара („Академик Марин Големинов”), Национален фолклорен фестивал за двугласно пеене - община Неделино, Международен фестивал на маскарадните игри „Сурва 2017” - община Перник, Национален детски фолклорен фестивал „Слънце иде” - с. Дрен, Национален ученически фолклорен празник „Родило се, преродило” - гр. Ямбол, Международен детски Великденски фестивал - гр. Босилеград, Дни на възрожденската и патриотична песен „Топчето

пукна” - гр. Клисурса, Национален събор „Дни на предците” - Община Каспичан, Седмица на изкуствата - Община Самоков, Международен фестивал за автентичен фолклор - с. Дорково, Международен фолклорен фестивал „Дунавци пее и танцува” – кметство на гр. Дунавци, културна програма, свързана с честването на 180-годишнината от рождението на Васил Левски, Форум на младите българи от балканските страни - гр. София, Годишни награди за толерантност „Шофар” на Организацията на евреите в България „Шалом”, организиране и провеждане на тържествен концерт и дейности по повод честване на ромската нова година „Василица”, отбелязване на 8 април - Международен ден на ромите, в Галерия „Средец” на Министерството на културата, Национален етнофестивал с международно участие в гр. Видин, XVI Югозападен международен фолклорен фестивал „Мир на Балканите” - Община Дупница, Международен детски танцов фестивал „Утрешният мир започва с днешното приятелство” - Община Силистра, Международен фолклорен фестивал - Велико Търново и др.

През 2017 г. институционална подкрепа от Министерството на културата са получили значими културни прояви, които традиционно привличат голям брой участници и зрители, като по този начин се популяризират постиженията на творците в сферата на изкуствата и културата и сред двата пола. Сред тях са: Международен театрален фестивал „Варненско лято”, Международен театрален фестивал „Сцена на кръстопът”, Фестивал на изкуствата „Аполония”, Международен куклено-театрален фестивал „Пиеро” – гр. Стара Загора, Фестивал на духовната музика – гр. Габрово, Национален фестивал на детската книга – гр. Сливен, Международен екслибрис конкурс, Международен панаир на занаятите в ЕМО „Етър” - гр. Габрово, София филм фест и др.

Под патронажа на Министерството на културата са преминали 45 културни събития с международна, национална или регионална значимост за засилване на обществения интерес и сред двата пола към културното наследство, изкуствата и културата. В Програма БГ08 „Културно наследство и съвременни изкуства” равенството между половете, а именно недопускане на дискриминация, основана на пола и равни възможности за мъжете и жените, като се взимат предвид специфичните им нужди, е заложено като изискване към кандидатите за безвъзмездна финансова помощ в Насоките за кандидатстване по всички мерки в частта междусекторни въпроси, съгласно Регламента за изпълнение на Финансовия Механизъм на Европейското икономическо пространство 2009-2014. Съответствието по междусекторните въпроси, включително равенството между половете, се оценява на етап техническа оценка и оценка на качеството на проектното предложение и на финансиране подлежат само тези проекти, които отговарят в пълна степен на равенството на половете и културното многообразие. Одобрените по

програмата проекти се изпълняват и през 2017 година.

В момента в Министерството на културата продължава подготовката на програма „Предприемачество в областта на културата, културно наследство и културно сътрудничество”, финансирана от Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021 година, която също ще разкрива възможности за развитие на жените и мъжете.

По информация на **Министерство на здравеопазването** в Закона за здравето е регламентирано изискване на пациента да се оказва здравна помощ независимо от неговата възраст, пол, произход, език, национална, расова или политическа принадлежност, образование, убеждения, културно равнище, сексуална ориентация, лично, обществено или материално положение, увреждане, вид и причина за заболяването. При разработване и прилагане на общите и специфични мерки, свързани както с профилактиката, така и с диагностиката и лечението се прилага принципа за равни възможности при осигуряване достъпа на всички лица до здравни услуги в зависимост от развитието и тежестта на състоянието, и при спазване на изискванията за своевременност, качество и непрекъснатост на диагностично-лечебния процес.

По информация на **Министерство на земеделието, храните и горите** в глава 9 на Програмата за морско дело и рибарство 2014-2020 г. са описани хоризонталните принципи, включително принципа за насърчаване на равенството между мъжете и жените и недискриминацията. С подписването на договорите за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ бенефициентите се задължават да прилагат принципа на равните възможности при изпълнението на техните проекти. Един от критериите на одобрените стратегии за местно развитие е спазване на принципа на равнопоставеност на жените и мъжете.

По данни на **Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ)** в частта „Осигуряване на информационна обезпеченост, експертна помощ и обучение за повишаване капацитета на настоящи и потенциални бенефициенти - жени и мъже по мерките на оперативните програми“ са извършени следните дейности през 2017 г.:

- Проведени са 325 обучения от НССЗ в т.ч. информационно-образователни мероприятия включващи въпроси по ПРСР с участието на 6 637 участници (няма налични данни за разделение по мъже и жени);
- Предоставени са 38 832 консултации по ПРСР, от които на 25 397 консултации на мъже и 13 435 на жени;
- Консултирани са 15 177 лица по ПРСР, от които 9783 са мъже и 5216 са жени;
- Обучени са 85 експерти от НССЗ по въпроси свързани с ПРСР, сред които 30 мъже и 55 жени;
- Предоставени са консултантски пакети (КП) по подмярка 2.1.2

„Консултантски услуги за малки земеделски стопани“ на мъже и жени земеделски стопани. Изготвени са общо 1701 писмени доклада, от които 1012 на мъже и 689 на жени. Общият брой предоставени консултантски пакети е 5711 броя, от които мъжете са получили 3395 КП, а жените 2316 броя.

В частта „Подобряване на човешкия потенциал в земеделието и горското стопанство чрез разпространение на знания и усъвършенстване на умения“ са осъществени следните инициативи:

През 2017 г. в Центъра за професионално обучение към НССЗ в курсове за обучения (30 уч.ч.) и информационни дейности (18 уч.ч. и 16 уч.ч.) са обучени 41 земеделски стопани, от които 28 мъже и 13 жени.

Освен това са проведени 109 информационно-обучителни събития с научни институти, научно-приложни организации и други институции, организации и експерти с цел трансфер на знания и технологии към земеделските стопани. На тях са обучени 2617 лица (няма налични данни за разделение по мъже и жени).

По данни на **Изпълнителната агенция по горите** в обученията по приоритет 5 в частта „Подобряване на човешкия потенциал в земеделието и горското стопанство чрез разпространение на знания и усъвършенстване на умения“ участие са взели общо 45 жени и 57 мъже.

Борбата със съществуващите стереотипи по признак „пол“ в различни сфери от обществения живот се осъществява в рамките на едно от ключовите правомощия на **Комисия за защита от дискриминация** - предотвратяването на дискриминация (чл.40 (1) от ЗЗДискр.). Основните дейности, чрез които КЗД осъществява това си правомощие са провеждането на независими проучвания (чл. 47, т. 10 от ЗЗДискр.), публикуването на независими доклади и правенето на препоръки по всички въпроси свързани с дискриминацията (чл. 47, т. 11 от ЗЗДискр.) и информиране на обществеността чрез средствата на масово осведомяване за действащи разпоредби в областта на защитата от дискриминация (чл. 47, т. 12 от ЗЗДискр.).

Комисията е осъществила и издала редица проучвания през годините, като следните проучвания са сред по-значимите постижения в тази сфера, които включват анализ на защитата от дискриминация по признак „пол“: „Дискриминация и необективните нагласи въз основа на етническа принадлежност, пол, увреждане, сексуална ориентация, възраст и вярвания“ (2007 г.); „Предразсъдъци и дискриминация срещу имигрантите и бежанците“ (2009 г.); „Предразсъдъци и дискриминация срещу малцинствени деца и деца с увреждания в образователната система“ (2009 г.); "Проучване и оценка на въздействието на икономическата криза и бюджетните съкращения върху уязвимите групи“ (2014 г.); и „Национално представително социологическо изследване на териториален

признак с цел идентифициране и изработване на профили на групите и общностите, най-силно засегнати от риск от дискриминация“ (2016 г.).

Най-актуалният изследователски проект, който обръща внимание на по-високата степен на уязвимост на жените в България, е гореспоменатото национално представително социологическо изследване в изпълнение на проекта „Предотвратяване на дискриминацията и създаване на равни възможности“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020, съфинансирана от Европейския социален фонд и поэтапно реализиран през изминалите 2016 г. и 2017 г.

Проектът представлява част от дейността на Комисията за защита от дискриминация за предотвратяване на актуалните форми на дискриминация и от усилията ѝ да разпознава и предварително да открива опасности от нови форми на дискриминация. Чрез проекта се цели създаване на възможности и предпоставки за намаляване на бариерите пред пълноценното участие на българските граждани на пазара на труда, достъпа до качествени здравни, социални и други услуги, разширяване на социалното включване.

Общите цели на проекта са да се повиши капацитетът на Комисията за защита от дискриминация и нейните регионални представители, както и да се повиши ефектът от дейността ѝ по превенция, установяване и предотвратяване на дискриминацията за рискови групи и общности. Чрез проекта се разработи и нова методология и инструменти в работата на КЗД, съобразени с изследвани характеристики на такива групи и общности и конкретно идентифицирани за всяка група рискове.

Някои от конкретните цели на проекта са:

- да бъде актуализиран съществуващият в Комисията за защита от дискриминация модел за мониторинг на ефективността на антидискриминационните политики и практики;
- да се атакуват едновременно два проблема – промяна на обществените стереотипи, от една страна, и от друга - повишаване информираността на хората, жертви на дискриминация, да търсят правата си.

В рамките на проекта се разработи практически наръчник в помощ на обучението на представители на заинтересовани страни (местна власт, държавна администрация, работодатели и др.) по въпросите на недискриминацията с оглед създаване на общо разбиране за проблемите и начините за преодоляването им, включително и във връзка с преодоляване и противодействие на стереотипите по признак „пол“ в различни сфери на обществения живот.

Обучителният процес се реализира чрез шест семинара за представители на заинтересовани страни на местно ниво по въпросите на превенцията, установяването и ограничаването случаите на дискриминация в конкретни тематични направления – здравеопазване,

работно място, услуги на пазара на труда и условия на труд, социални услуги, насочени както към потенциални рискови групи, така и към организации и институции, осъществяващи дейност в тези сфери. Следните обучения отделиха изрично внимание на въпроса за равнопоставеността на жените и мъжете на пазара на труда и на необходимите мерки за преодоляване на икономическата уязвимост на жените: „Специфични аспекти на защитата от дискриминация при достъпа до заетост и пазара на труда“, „Равен достъп до заетостта и социалните услуги“ и „Равно заплащане за еднакъв или равностоен труд.“

През 2017 г. **Националният осигурителен институт** е изпратил персонални уведомителни писма до лицата, които през 2018 г. навършват изискуемата по чл. 68, ал. 1 от Кодекса за социално осигуряване възраст за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст. Лични писма са получени от 82 782 души, като в уведомителното писмо присъства и основна информация за документите, които се представят заедно със заявлението за отпускане на пенсия.

Предварителното уведомяване се прави за първи път въз основа на изрична разпоредба в Кодекса за социално осигуряване (чл. 33, ал.5, т. 13), съгласно която НОИ уведомява лицата не по-късно от 6 месеца преди да навършат възрастта за придобиване право на пенсия за осигурителен стаж и възраст по чл. 68, ал. 1, на които не е отпусната пенсия за осигурителен стаж и възраст, за условията, при които могат да се пенсионират през следващата календарна година.

Националната комисия за борба с трафика на хора (НКБТХ) и нейната администрация, също са част от изпълняваната Национална програма за противодействие на трафика на хора и закрила на жертвите на трафик:

1. Утвърдена с решение на МС през 2017 г. **Националната стратегия за борба с трафика на хора 2017 – 2021 г.** Освен документ формулиращ политики, стратегията посочва приоритетите и целите, свързани с ефективното и дългосрочно противодействие на трафика на хора - както на самото престъпление, така и на последиците от него. Трафикът на хора е престъпление и процес, който както в България, така и на европейско и международно ниво има джендър специфики, като поголемия брой потърпевши от престъплението са жени и деца. Националната стратегия отчита джендър аспекта при работата по противодействие на престъплението и равнопоставеността на половете – от създаването на превенционни проекти за информиране на целевите групи, при идентификацията и детекцията на престъплението и потърпевшите лица, така и джендър спецификите при работата с пострадалите и създаването на налични услуги във връзка с потребностите на жертвите на трафик на хора и тяхната дългосрочна (ре)интеграция.

2. Дейностите по превенция, планирани и реализирани от НКБТХ и нейните местни структури, 10-те Местни комисии за борба с трафика на хора (МКБТХ) в страната, са обвързани с подход основан на равнопоставеност на жените и мъжете, както и се отчитат половите и джендър специфики при разработването на визуалните и информационни материали. Превенционните дейности отчитат различните форми на трафик, включително трафика на хора с цел трудова експлоатация, където по-големия брой жертви са мъже, както и риска от попадане в трафик на момчета и мъже за различни форми на трафик на хора – както трудова, така и сексуална експлоатация и трафик на хора с цел просия. Конкретно реализирана дейност е **проведено през 2017 г. специализирано изследване - мапинг**, целящо картографиране на райони, населени с уязвими общности, по отношение на въвличане в трафик на хора и анализ на рисковите фактори и вида трафик, включително страните на крайна дестинация и експлоатация. Създаването и реализиране на мерки, особено по превенция е от изключително значение те да бъдат предхождани от моментна оценка на нуждите, контекста и целевите групи.

3. По отношение **обучения** (с професионалисти, както и превенционни обучения с ученици и млади хора) - обсъждането на темата за насилието основано на пола, както и различните стереотипи във връзка половите различия, заляга в сесиите за повишаване на капацитета във връзка темата трафик на хора и идентификация на жертвите, организирани от НКБТХ. Добър пример и добра практика в тази връзка е организирането на **ежегодната Академия за анти-трафик доброволци**, която се организира от Националната комисия от 2011 г. насам. През Академията са преминали повече от 300 ученици в гимназиален курс на обучение, а през 2017 г. участници са над 50 ученици-доброволци. Доброволческата мрежа спомага изключително работата по превенция на секретарите на 10-те местните комисии и най-вече работата с млади хора и ученици.

През ноември 2017 г. АНКБТХ проведе съвместно с фондация „Български център за джендър изследвания“, **специализирано обучение за магистрати** на тема: „Задълбочаване на знанията и взаимодействието на адвокати и магистрати за по-добра защита на пострадалите от трафик на хора лица“. В него участие взеха над 40 специалиста (адвокати, прокурори, съдии, разследващи и правни застъпници) от цялата страна.

4. По отношение **обгрижване и закрила на жертвите** – от създаването на специализирания Закон за борба с трафика на хора (ЗБТХ) до края на отчетната година, в страната са налични най-голям брой специализирани услуги за жертви на трафик, в сравнение с предходните години, а именно услуги финансирани или съфинансирани от държавния бюджет. През 2017 г. към НКБТХ са разкрити още 3 специализирани услуги за жертви на трафик на хора, а именно Приют и център за временно настаняване на пълнолетни лица, жертви на трафик на хора и Кризисен

център за деца, жертви на трафик на хора. Услугите се намират на територията на София и са с общ капацитет 20 места. Заедно с останалите 5 функциониращи услуги към НКБТХ в регионите на Варна и Бургас (два приюта за временно настаняване, два консултативни центрове и един приют за последваща реинтеграция) **общият брой на специализираните услуги става 8**. Обезпечавайки тяхната работа, държавата ни е с най-високия капацитет за подпомагане на пострадалите от престъплението - 34 души – 24 лица и 10 деца.

ДРУГИ ДЕЙНОСТИ:

Конфедерацията на независимите синдикати в България (КНСБ) и основните ѝ членове прилагат Интегративен подход за равнопоставеност между половете, чрез който се изпълнява активно в Република България дългосрочната стратегия в изпълнение на поставените приоритети в плана за действие за равнопоставеност между половете на европейската конфедерация за периода 2016-2019 г., а именно:

1. Прилагане на равенството между половете във всички политики и преодоляване на недостатъците, където е необходимо;
2. Насърчаване на еднаква икономическа независимост за мъже и жени и борба за премахване на разликата в заплащането на жените и мъжете;
3. Справяне с предизвикателствата на професионалния и личния живот;
4. Преодоляване на празнината в представителство на двата пола в органите за вземане на решения на синдикати и компании;
5. Борба с тормоза и насилието на работното място.

За постигане на издигнатите цели и приоритети към настоящия момент, КНСБ подкрепи редица стъпки на национално равнище за включване в националното законодателство на международни правни актове за постигане на равенството между мъжете и жените.

КНСБ реализира успешно досега своята активна обществена позиция и вече е факт първият в България Закон за равнопоставеност на жените и мъжете, еталон за развитието на модерното ни общество.

Съвместно с ЕКП, КНСБ е активно ангажирана да се приемат европейските мерки по отношение на преразглеждане на Директивата за майчинство, приемане на Директива за бащинство и Директива за отпуск на болногледачи, както и по отношение на работното място, за установяване на възможности за гъвкаво работно време, предлагащи на

работниците - особено за родителите - по-голям контрол над своето време и осигуряване на еднакво заплащане, както и възможности за професионално развитие на жените.

Чрез дейността на Комисията за равнопоставеността, семейството, жените и децата (КРСЖД) при КНСБ, „Обществен женски парламент – 21 век“, представители на синдиката активно участват в национален план през 2017 година в различни инициативи подкрепящи равнопоставеността на жените и мъжете, преодоляване на стереотипите, дискриминацията, агресията и насилието срещу жени и момичета, по действия срещу насилието, основано на пола.

Международната кампания на ООН: „16 дни на активизъм срещу насилието, основано на пола“ през 2017 г., бе под наслова: „Да не оставим никого без подкрепа и грижа: Да сложим край на насилието срещу жените и момичетата!“

В България стартира на 25 ноември – Световния ден за елиминиране на насилието срещу жени, който през 2017 г. премина под мотото „От мир в дома към мир в света: Направи образованието безопасно за всички“. Финалът ѝ бе на 10 декември – Международния ден за правата на човека.

Представители на КРСЖД към КНСБ са взели участие в следните инициативи през 2017 г.:

- Форума „Искам да съм майка и професионалист“;
- Кръглата маса: „Превенция на насилието чрез образование“ съвместно с „Български фонд на жените“, която бе заключително събитие по проект „Повишаване чувствителността на подрастващите по проблема „домашно насилие“ чрез изграждане на капацитет у учители за превенция и работа по темата“, финансиран от Министерството на правосъдието;
- Младежката конференция „Младите хора и езикът на омразата“, съвместно с Националния младежки форум състояла се в Нов български университет;
- Международната конференция на европейски младежки съюзи, посветена на създаването на дигитална платформа за възпитаване на младите хора в граждански ценности;
- Популяризирането на българския филм „12 А“ на режисьорката Магдалена Ралчева към кампанията „НЕ на насилието срещу жени“;
- Националните конференции съвместно с Фондация „Фридрих Еберт“ за интеграцията на мигрантите и бежанците в България, издаването на Наръчник за мигранти „За първи път в България“ относно интеграцията на жените и момичетата бежанки и мигранти в образователната и социално-икономическата среда, тяхната образователна, професионална, трудова и социална еманципация.

Под председателството на д.к.н. Янка Такева, Синдикатът на

българските учители (СБУ) прие на състоялия се през юни 2017 г. VII конгрес на СБУ – Резолюция № 8 „За равнопоставеността на половете и преодоляване на дискриминацията“, в която се казва, че: „Изпълнителният комитет на СБУ ще продължава да работи за равните възможности на жените и мъжете на работното място, в семейството и в обществото“ и се посочват конкретни насоки. Равните възможности, предотвратяването на дискриминацията и преодоляването на насилието, основано на пола, се разглеждат и в Програмата на КНСБ 2017-2022 г., приета от VIII конгрес на Конфедерацията на независимите синдикати в България.

По искания и предложения на КРСЖД, включвани в ежегодните проекти на Националния план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете, в учебните програми в училищното образование са застъпени по отделни дисциплини теми, свързани с преодоляването на стереотипите и насилието, основани на пола.

КРСЖД и през тази година направи актуални предложения в проекта на Националния план за действие за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за 2018 г., където е отделено специално внимание на теми, свързани директно и индиректно с преодоляването на насилието срещу жени и момичета: Повишаване на участието на жените на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост; Намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите; Насърчаване на равенството между жените и мъжете в процесите на вземане на решения; Борба с насилието, основано на пола, и защита и подкрепа за жертвите; Промяна на съществуващите в обществото стереотипи по пол в различни сфери на обществения живот.

В рамките на 16-те дни през 2017 г. на активни действия срещу насилието срещу жени и момичета КРСЖД изпрати доклад за своята дейност до Женския комитет на ПЕРК и до ETUCE.

По инициатива на КРСЖД Комисията, съвместно с неправителствени организации, които работят по проблемите на равнопоставеността, поставиха въпроса пред 44-то Народно събрание за по-скорошното ратифициране на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, наричана още Истанбулска конвенция, която засега е само е подписана от България.

Националното сдружение на общините в България (НСОРБ) и общините нямат конкретен ангажимент да подържат информация, статистически данни, както и графики и данни по приложените към Стратегията за насърчаване на равнопоставеността на жените и мъжете за периода 2016 - 2020 г. индикатори, но са осъществени следните дейности в процеса на прилагане на политиката по равнопоставеност в България.

Общините са запознати и прилагат изискванията на Закона за равнопоставеност на жените и мъжете, а принципът за равнопоставеност вече е утвърден в работата на местните власти като хоризонтална

европейска политика при реализацията на редица европроекти.

При изпълнението на Програмата на мерките за закрила на деца с изявени дарби от държавни и общински училища се стимулират таланти деца и от двата пола.

НСОРБ участва със свои представители в Националния съвет по равнопоставеността на жените и мъжете към МС.

НСОРБ и общините се стремят към подобряване на баланса между половете на ръководни позиции и при вземането на политически решения в рамките на законово допустимите процедури за подбор и избор на техни представители в различни национални консултативни и управителни съвети.

Относно предвидените функции на координаторите на местно ниво за извършване на оценка на въздействието по признак пол на нормативните актове и стратегическите документи, предлагани от органите на изпълнителната власт, НСОРБ отново поставя акцент върху факта, че няма въведено специално изискване за диференциране на оценката на въздействието по признак пол съгласно последните промени в ЗНА, по-специално чл. 18а и чл. 186 и разпоредбите на Наредбата за обхвата и методологията за извършване на оценка на въздействието (приета с ПМС № 301 от 14 ноември 2016 г.).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

В непрекъснато променящите се и динамични времена, когато светът е изправен пред нерешени проблеми и предизвикателства свързани с бъдещето на милиони жени, мъже и деца, България продължи и през 2017 г. да осъществява последователна политика в посока повишаване на участието на жените на пазара на труда и равна степен на икономическа независимост, намаляване на разликите по пол в заплащането и доходите, насърчаване на равенство между жените и мъжете в процесите на вземане на решения, борба с насилието, основано на пола и защита и подкрепа за жертвите, и промяна на съществуващите в обществото стереотипи по пол в различни сфери на обществения живот.

Въпреки огромната роля на законодателната система, продължава да съществува фактическа неравнопоставеност на жените и мъжете в някои аспекти на участието им в икономическия, социален и политически живот в България, както и поради съществуващи нагласи и стереотипи.

Освен това, националните и международни ангажименти на страната ни в областта на равнопоставеността на жените и мъжете и прилагането на съотносителната национална политика изискват провеждането

на наблюдение въз основа на системно събирани данни по пол, по единни индикатори и методики. Поради съществуващата липса на цялостна интегрирана национална система за информация, наблюдение и оценка на равнопоставеността на жените и мъжете, която да ангажира институциите и заинтересованите страни системно да събират, съхраняват и обработват данни по пол през 2017 г. се инициира изграждането на системата за наблюдение на равнопоставеността на жените и мъжете. Това е от съществено значение за бъдещото развитие на политиката в България, тъй като се очаква тази система да предложи решение на съществуващи проблеми и да включи разнообразни форми на мониторинг, както и да ангажира всички заинтересовани страни да доведе до прозрачност и отчетност.